

Percepcija utjecaja društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi

Horvat, Tihana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:588024>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-23**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Sveučilište u Zagrebu

Fakultet hrvatskih studija

Tihana Horvat

**PERCEPCIJA UTJECAJA DRUŠTVENIH
MREŽA NA DJECU OSNOVNOŠKOLSKE
DOBI**

Diplomski rad

Zagreb, 2024.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet hrvatskih studija
Odsjek za komunikologiju

Tihana Horvat

**PERCEPCIJA UTJECAJA DRUŠTVENIH
MREŽA NA DJECU OSNOVNOŠKOLSKE
DOBI**

Diplomski rad

Mentor: izv. prof. dr. sc. Vine Mihaljević

Sumentor: Petra Begović, mag. comm.

Zagreb, 2024.

Sadržaj

Sažetak	1
Abstract	2
1. Uvod	3
2. Društvene mreže i njihova popularnost među djecom	4
3. Utjecaj društvenih mreža na psihičko zdravlje djece	5
3.1. Ovisnost o društvenim mrežama	6
3.2. Elektroničko nasilje	7
3.2.1. Četiri karakteristike nasilja	7
3.2.2. Karakteristike nasilnika	7
3.2.3. Karakteristike žrtve	8
4. Roditeljski nadzor djece na društvenim mrežama	11
5. Društvene mreže kao sudionik u obrazovnom procesu	13
5.1. Mediji u nastavi	14
6. Zaštita djece na internetu	15
6.1. Internet kao posebna zona opasnosti za djecu	15
7. Negativne strane društvenih mreža	17
8. Provedba istraživanja	24
8.1. Ciljevi i hipoteze	24
8.2. Metoda istraživanja	25
8.3. Rezultati istraživanja	25
9. Rasprava	41
10. Zaključak	43
11. Popis literature	44
12. Prilozi	49

Sažetak

Društvene mreže postale su snažan alat za povezivanje ljudi diljem svijeta. Sve veći broj djece osnovnoškolske dobi koristi društvene mreže kako bi komunicirali, dijelili sadržaj i stvarali virtualna prijateljstva. Međutim, postavlja se pitanje kako te društvene mreže utječu na dječje zdravlje, razvoj socijalnih vještina i samopouzdanje.

Percepcija utjecaja društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi važno je pitanje koje zahtijeva sveobuhvatno razumijevanje. Postoje mnoga mišljenja i istraživanja koja se bave ovom temom, no pronalazak jasne i jedinstvene slike može biti izazovan zadatak.

U ovom istraživanju bavimo se percepcijom utjecaja društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi iz različitih perspektiva. Razmotrit ćemo kako društvene mreže mogu podržati socijalizaciju i povezivanje djece s vršnjacima širom svijeta. Također ćemo istražiti moguće rizike koji proizlaze iz korištenja društvenih mreža, kao što su vršnjačko kiberzlostavljanje (engl. *cyberbullying*), smanjenje samopouzdanja, izloženost neprimjerenom sadržaju te ovisnost o društvenim mrežama.

Važno je ukazati da roditelji i odgajatelji igraju ključnu ulogu u podržavanju djece u korištenju društvenih mreža na odgovoran način. Uključivanje edukacije o *online* sigurnosti, uspostavljanje ravnoteže između virtualnog i stvarnog svijeta te otvoren razgovor s djecom o njihovom iskustvu na društvenim mrežama mogu biti ključni faktori u pravilnom upravljanju utjecajem društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi.

Kroz ovo istraživanje nastojimo stvoriti osviještenost o percepcijama utjecaja društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi i pružiti smjernice za njihovo sigurno i korisno korištenje.

Ključne riječi: društvene mreže, djeca, elektroničko nasilje, roditelji, zaštita djece na društvenim mrežama

Abstract

Social networks have become a powerful tool for connecting people worldwide. An increasing number of elementary school children use social networks to communicate, share content, and form virtual friendships. However, the question arises of how these social networks affect children's health, social skill development, and self-confidence.

The perception of the impact of social networks on elementary school children is an important issue that requires a comprehensive understanding. There are many opinions and studies addressing this topic, but finding a clear and unified picture can be a challenging task.

This research examines the perception of the impact of social networks on elementary school children from various perspectives. We will consider how social networks can support socialization and connecting children with peers worldwide. We will also explore potential risks associated with social network use, such as cyberbullying, decreased self-confidence, exposure to inappropriate content, and social media addiction.

It is important to note that parents and educators play a crucial role in supporting children in using social networks responsibly. Incorporating online safety education, establishing a balance between the virtual and real world, and having open conversations with children about their experiences on social networks can be key factors in effectively managing the impact of social networks on elementary school children.

Through this research, we aim to raise awareness of perceptions of the impact of social networks on elementary school children and provide guidance for their safe and beneficial use.

Key words: Social media, children, cyber bullying, parents, protection of children on social media

1. Uvod

Danas živimo u dobu digitalne revolucije, u kojem su društvene mreže postale sastavni dio svakodnevnog života. U ovom zasađenom krajoliku informacija, djeca osnovnoškolske dobi nisu iznimka. Društvene mreže postale su prostor virtualne interakcije, u kojem mladi ljudi mogu pronaći prijatelje, izraziti svoje mišljenje i otkriti novosti iz svijeta. Međutim, nameće se pitanje: Kakav utjecaj imaju društvene mreže na djecu osnovnoškolske dobi?

Ovaj diplomski rad ima cilj istražiti percepciju utjecaja društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi. Kroz dubinsku analizu relevantne literature, prikupljanje podataka i uključivanje perspektiva stručnjaka iz područja komunikologije i obrazovanja, nastojat ćemo razumjeti kako društvene mreže oblikuju percepciju, emocionalni razvoj, socijalne vještine i akademski napredak djece.

Kroz istraživanje provedeno u sklopu diplomskog rada, ujedno se nadamo stvoriti svijest o potencijalnim koristima i izazovima koje društvene mreže donose djeci osnovnoškolske dobi. Kroz bolje razumijevanje ovog fenomena, pružit će se smjernice kako bi djeca postala digitalno pismenija i sigurnija, koristeći društvene mreže kao alate za osobni i akademski razvoj.

Ostatak rada pružit će dublji uvid u ovu temu, koristeći znanje iz područja komunikologije i obrazovanja.

2. Društvene mreže i njihova popularnost među djecom

Društvene mreže postale su neizostavan dio života djece osnovnoškolske dobi. Velikom raznolikošću platformi poput Facebooka, Instagrama i TikToka, djeca mogu izražavati svoju kreativnost, povezivati se s prijateljima i upoznavati nove ljude. Nesporna je popularnost društvenih mreža među djecom. Međutim, važno je razumjeti je li poticanje sveprisutnosti društvenih mreža kod djece prikladno i jesu li djeca dovoljno zrela za suočavanje s izazovima koji dolaze s njihovom upotrebom.

Društvene mreže mogu imati dubok utjecaj na socijalni život djece osnovnoškolske dobi. One djeci omogućuju održavanje kontakta s prijateljima, čak i kad su fizički odvojeni. Također, društvene mreže pružaju platformu za izražavanje mišljenja, dijeljenje interesa i sudjelovanje u raznim virtualnim zajednicama. Ipak, važno je razumjeti da društvene mreže mogu imati i negativne i pozitivne aspekte socijalnog razvoja djece te da je potrebno educirati djecu o sigurnom korištenju i promovirati zdravu ravnotežu između *online* i *offline* aktivnosti (Diklić, Nakić, Šošić, 2018).

U digitalnom dobu roditelji igraju ključnu ulogu u praćenju i upravljanju *online* aktivnostima svoje djece. Važno je da roditelji budu informirani o platformama i aplikacijama koje njihova djeca koriste, kako bi mogli osigurati njihovu sigurnost i zaštitu. Uspostavljanje otvorene komunikacije s djecom, postavljanje jasnih pravila o korištenju društvenih mreža i edukacija o vršnjačkom kiberzlostavljanju (engl. *cyberbullying*) i *online* sigurnosti ključne su strategije koje roditelji mogu primijeniti. Roditelji trebaju biti aktivno uključeni u digitalne živote svoje djece kako bi stvorili siguran i podržavajući okoliš za njihovu *online* prisutnost (Ibid.).

3. Utjecaj društvenih mreža na psihičko zdravlje djece

Društvene mreže danas sve više počinju fascinirati načinom na koji utječu na pojedinca, kao i na formiranje njegove percepcije svijeta koji ga okružuje. Ljudi na društvenim mrežama prikazuju onakvu sliku kakvima žele da ih drugi vide, a to je uglavnom sreća, putovanja i osobni uspjeh. No prikaz života u virtualnom svijetu nije ni blizu realnom prikazu stvarnog života. Takvim načinom stvara se dojam da su svi uspješniji od nas, čime često nastaje depresija i usamljenost. Osim toga, ponukani čestim provjeravanjem događanja na društvenim mrežama, vrlo lako dolazi do stvaranja ovisnosti. Nadalje, provođenje veće količine vremena na društvenim mrežama, može nas udaljiti od realnog svijeta i smanjiti izravnu komunikaciju s drugim ljudima. Ljudi imaju potrebu biti prihvaćeni od strane većine pa broj lajkova i popularnost na društvenim mrežama može dovesti do ozbiljnih problema poput anksioznosti. Društvene mreže stvaraju i tzv. efekt balona, gdje se s pomoću algoritma prikazuju isključivo sadržaji koji su u skladu s našim interesima i uvjerenjima. Takvim načinom nismo u mogućnosti vidjeti i upoznati drukčije perspektive od one vlastite. Spoznajom samo vlastite perspektive dolazi do polarizacije društva i manjka razumijevanja i tolerancije prema drugima. S druge strane, društvene mreže imaju i pozitivan aspekt. O utjecaju društvenih mreža na psihičko zdravlje djece govorit će se u nastavku poglavlja.

3.1. Ovisnost o društvenim mrežama

Poznato je kako se, osobito kod djece, vrlo lako stvara ovisnost o društvenim mrežama. Još jedna od velikih opasnosti prekomjernog korištenja društvenih mreža, ali i interneta općenito, razvoj je ovisnosti okarakteriziran snažnom željom za korištenjem interneta, poteškoćama u kontroli vremena provedenog na društvenim mrežama, pretjeranim navikavanjem na korištenje interneta i društvenih mreža te tjelesnim reakcijama nakon prestanka korištenja (Galant, 2020). Problem je to s kojim se danas bori sve veći broj roditelja. Kako nam svijet danas nameće korištenje tehnologije i društvenih mreža, a dobna granica početka korištenja sve je niža, tako raste i broj djece ovisne o korištenju društvenih mreža.

Osim ovisnosti o društvenim mrežama, istraživao se i učinak korištenja društvenih mreža na kvalitetu spavanja. U regulaciji spavanja veliku ulogu ima hormon melatonin, koji se počinje pojačano lučiti navečer. Preko noći održava se povišena razina melatonina, a ujutro ona počinje opadati, što daje znak organizmu za buđenje (How Technology Impacts Sleep Quality, 2020). Sve veći broj djece netom prije odlaska na spavanje vrijeme provodi koristeći tehnologiju i društvene medije koji emitiraju plavu svjetlost, što mozak registrira kao dnevno svjetlo. Plava svjetlost suzbija lučenje melatonina, što otežava utonuće u san i ostanak u njemu. Samim time, mozak tijekom noći postaje stimuliran i više ne osjećamo želju za spavanjem. Pored toga, postoji mogućnost otkrića uzbudljivih informacija preko Facebooka i ostalih društvenih mreža, čime se otežava opuštanje te dubok i kvalitetan san (Ibid.).

Također, do sada provedena istraživanja pokazuju kako adolescenti često koriste mobitele za uspavljivanje, što zapravo ima suprotan učinak na kvalitetu sna. S druge strane, mladi koji su previše emocionalno angažirani, osjećaju velik pritisak da konstantno moraju biti dostupni na društvenim mrežama i odmah odgovoriti na dobivenu poruku. Često se osjećaju iscrpljeno i izvještavaju o teškom večernjem opuštanju zbog straha od propuštanja odgovora, što otežava kvalitetu spavanja (Woods i Scott, 2016).

3.2. Elektroničko nasilje

Oleweus opisuje nasilništvo na sljedećem primjeru: „Učenik je zlostavljan ili viktimiziran kada je opetovano i trajno izložen negativnim postupcima jednog ili više drugih učenika” (Olweus, 1998).

3.2.1. Četiri karakteristike nasilja

Nasilje ima svrhu nekoga povrijediti namjernim činjenjem, izazivajući osjećaj straha prijetnjama, te dugotrajno stvoriti osjećaj zastrašenosti. Iako samo nasilje nerijetko izgleda kao mnoštvo kaotičnih postupaka, u njima su uvijek sadržana četiri glavna elementa (Coloroso, 2004).

Nerazmjernost moći prvi je element karakterističan za nasilje. Nasilje ne karakterizira konflikt dviju osoba razmjerne moći, već konflikt osobe koja je bogatija, jača ili popularnija u društvu u odnosu na drugu osobu.

Namjera povređivanja drugi je element, kojim nasilnik pokazuje svjesnu namjeru za povređivanjem druge osobe, uz postojanje svijesti o tome kako drugoj osobi nanosi patnju i uživa dok tu patnju promatra. Namjera ne postoji ako do povrede druge osobe dolazi slučajno. Nasilje podrazumijeva bitnu želju za izazivanjem patnje kod druge osobe.

Prijetnja nastavkom agresije treći je element, gdje nasilnik, ali i žrtva nasilja, bivaju svjesni da će se nasilje ponavljati.

Prestravljenost je četvrti element koji se javlja kod kontinuiranog nasilja kako bi se stvorila dominacija nasilnika nad žrtvom, što predstavlja i sam cilj nasilja. Žrtva nasilja postaje u tolikoj mjeri bespomoćna da ne postoji gotovo nikakva vjerojatnost kako će uzvratiti ili pak prijaviti nasilnika.

3.2.2. Karakteristike nasilnika

Mnogo je razloga zbog kojih djeca koriste svoju sposobnost za vršenje nasilja nad drugom djecom. Važno je spomenuti kako nasilnik nije rođen kao takav, već ga u nasilnika formiraju faktori kao što su obiteljska okolina, škola, zajednica u kojoj živi i kulturna obilježja. Među

osobito važne faktore ubrajaju se i mediji, koji su danas implementirani u svaku sferu života mladih, a nerijetko promoviraju nasilno ponašanje. Od svih navedenih faktora, teško je utvrditi koji je od njih okidač nasilnom ponašanju. No, ono što se sa sigurnošću može utvrditi jest način kojim se nasilnik uči biti nasilnikom.

Iako se svaki nasilnik ponaosob razlikuje po odabranom načinu i metodi kojom vrši nasilje, u svakom od nasilnika moguće je prepoznati zajedničke osobine (Coloroso, 2004). Oni vole stvarati dominaciju nad drugim osobama u cilju ostvarivanja vlastitih želja. Nemaju osjećaja za drugu osobu zbog okupiranosti vlastitim željama pa su skloni ozljeđivanju drugih osoba kada nisu pod nadzorom roditelja ili druge odrasle osobe. Gladni su pažnje i nisu u mogućnosti predvidjeti posljedice svojeg ponašanja niti prihvatiti krivnju. Iako ljudi često pomisle kako je nasilje usko vezano uz osjećaj ljutnje i postojanje konflikta, nasilje je zapravo suštinski vezano uz prijezir. Prijezir je osjećaj snažne antipatije prema osobi za koju se smatra da je bezvrijedna i inferiorna. Ljudsko biće koje prema nekome osjeća prijezir, nije u mogućnosti prema toj osobi osjećati empatiju ili se stidjeti svojih postupaka. Prijezir kod nasilnika budi osjećaj da ima pravo vršiti nasilje i kontrolirati drugu osobu (Coloroso, 2004).

Nasilnik se kroz nasilje osjeća bolje omalovažavajući drugoga, a superiornost koju im nasilje pruža, maska je za njihovu neprilagođenost i slabosti koje imaju.

3.2.3. Karakteristike žrtve

Kao i kod nasilnika, žrtve su nositelji različitih karakteristika i obilježja, no svakoj od njih nešto je zajedničko. Svatko od njih odabrana je nasilnikova žrtva po tome što se po nečemu ističe u odnosu na druge. Nasilnik žrtvu bira oslanjajući se na osjećaj da nekoga može poniziti, a sebe učiniti superiornijim.

Kao meta nasilnika mogu se naći gotovo svi, bilo da se radi o djetetu koje je novo u kolektivu, o uplašenom ili traumatiziranom djetetu ili pak bistrom i talentiranom djetetu – svi su oni potencijalna žrtva jer se svojim karakteristikama izdvajaju iz mase (Coloroso, 2004).

Nasilnici su često dobro skriveni od očiju promatrača, što otežava otkrivanje da nasilje uopće postoji. Teško je očekivati kako će žrtva sama ukazati da trpi nasilje zbog obrane vlastitog ega, osjećaja srama, straha od osвете prožetih mislima da mu nitko ne može ili ne želi pomoći.

Maloljetnici su vrlo aktivna dobna skupina na društvenim mrežama. Tamna strana aktivnosti na internetu koja ozbiljno utječe na psihičko zdravlje, nosi popularni naziv *cyberbullying*. Elektroničko nasilje oblik je zlostavljanja koji se odvija putem elektroničkih medija, čiji je cilj namjerno i agresivno ponašanje prema drugima (Hamm i sur., 2015). Prema Labašu, gotovo 80 % adolescenata svjesno je opasnosti na internetu. Jednako tako, isti postotak mladih smatra kako se s tim opasnostima zna suočiti. Takav podatak teško je smatrati relevantnim s obzirom na to da za suočavanje s opasnostima na internetu nije dovoljno samo dobro poznavati i koristiti se računalnom opremom. Osim znanja o tehničkim kompetencijama, djeci je potrebno ponuditi i znanje o opasnostima koje vrebaju u virtualnom svijetu kako bi se one i spriječile (Labaš, 2011).

Nasilno ponašanje prije svega proizlazi iz odnosa s roditeljima pa je tako loša komunikacija unutar obitelji i autoritarni oblik odgoja usko povezan s kasnijim nasiljem na društvenim mrežama (Floros i sur., 2013). S druge strane, obiteljska povezanost i otvoreno komuniciranje o problemima djeteta, rezultiraju rjeđom sklonošću nasilju i većom vjerojatnosti da će dijete, ako je sklono nasilju, s vremenom promijeniti ponašanje (Doggins i sur., 2016). Nadalje, upoznavanje djetetovih prijatelja, razmjena mišljenja i ideja, kao i uvažavanje djetetova stava u skladu s njegovom dobi, smanjuju vjerojatnost da će dijete postati nasilnik ili žrtva nasilja (Shetgiri, Lin i Fliores, 2013). Također, emocionalna povezanost s roditeljima djetetu omogućuje da se lakše nosi s posljedicama doživljenog nasilja (Doggins i sur., 2016).

Osim navedenog, važan je i adekvatan roditeljski nadzor, osobito u adolescentskoj dobi, kada roditelji sve manje nadziru dijete u korištenju društvenih mreža (Krmek, Buljan Flander i Hrpka, 2007). Svega šezdesetak posto roditelja izjasnilo se kako su uspostavljena jasna pravila korištenja društvenih mreža u njihovoj obitelji. Gotovo jedna trećina navedenog postotka opovrgnuta je upravo izjavama djece ispitanika o tome kako spomenuta pravila uopće ne postoje (Wang, Bianchi i Raley, 2005). Istraživanja su pokazala kako djeca znanje o društvenim mrežama stječu kroz samoinicijativnu edukaciju o njima, a ne u suradnji s roditeljima (Stattin i Kerr, 2000). No, s druge strane, ako roditelji uvedu previše pravila i kontrole u vezi s korištenjem društvenih mreža, velika je vjerojatnost da će dijete mrežama pristupati izvan doma kako bi izbjeglo kontrolu roditelja (Liau i sur., 2008). Tako je umjesto uspostave stroge kontrole nad korištenjem interneta, važnije stvoriti otvorenu komunikaciju s djetetom (Ibid.).

Osim roditelja, važnu ulogu u medijskoj pismenosti djece imaju učitelji i drugi školski suradnici (Puzić, Baranović, Doolan, 2011). Važno je i ovdje spomenuti kako je poželjno da je odnos učenika i učitelja u obliku edukacije o društvenim mrežama, pružanja podrške i rješavanja problema strukturirano kroz otvorenu dvosmjernu komunikaciju (Stattin i Kerr, 2000). Osobito je važna edukacija nastavnika o prevenciji nasilja te dobra komunikacija na relaciji nastavnik – roditelj, čime se može postići da dijete koje je žrtva nasilja, na nasilje ne odgovara istom mjerom, već pristupi rješavanju problema (Duggins i sur., 2016).

Osjećaj sigurnosti i podrške potiče djecu na uključivanje u rad programa za prevenciju nasilja te traženje pomoći odraslih osoba ako i sami budu uključeni u neki oblik nasilja.

4. Roditeljski nadzor djece na društvenim mrežama

Djeca i mladi danas svakodnevno koriste internet. EU Kids Online istraživanje, koje je provedeno u 25 zemalja Europe, pokazalo je kako više od 90 % djece u rasponu od 9 do 16 godina svakodnevno koristi internet (EU Kids Online, 2008). Nadovezujući se na taj podatak, važno je spomenuti i istraživanje koje je 2008. godine proveo UNICEF, a koje je pokazalo kako 96 % učenika ima vlastiti mobitel ili računalo, od čega gotovo 49 % njih svakodnevno koristi internet (Livingstone, Haddon, Gorzig i Olafsson, 2011). Nešto novija istraživanja prikazala su porast statistike u svakodnevnom korištenju interneta pa se tako prema posljednjim podacima iz 2014. godine, internetom svakodnevno koristi 72 % učenika osmih razreda, pri čemu većina na internetu provodi do dva sata u danu (43 %), a njih 9 % izjasnilo se kako na internetu provodi više od 5 sati dnevno (Puharić, Stašević, Papac, Petričević i Jurišić, 2014). Većina mladih internetom se služi zbog komuniciranja s prijateljima te u svrhu istraživanja za potrebe izvršavanja školskih zadaća (Livingstone i sur., 2011). Prema istraživanju UNICEF-a, najveći broj adolescenata u Hrvatskoj internetom se koristi zbog komunikacije s prijateljima i za slušanje glazbe (UNICEF, 2008). DeBell i Chapman u svom su istraživanju 2006. godine utvrdili kako gotovo 60 % adolescenata internet koristi zbog igranja igrice (Puharić i sur., 2014).

Djeca se često izjašnjavaju kako im internet služi za komunikaciju s prijateljima s kojima se inače druže (92 %) pa je on postao glavno sredstvo komunikacije među adolescentima (Gross, Juvonen, Gable, 2002). Kao glavni motiv korištenja interneta pokazalo se „ubijanje” dosade. Istraživanjem je utvrđeno kako 92 % adolescenata u rasponu dobi od 11 do 18 godina, internet koristi u svrhu razonode, a njih svega 8 % to čini u svrhu učenja (Vuletić, Jeličić i Karačić, 2014). Važno je imati na umu kako se takvim načinom korištenja interneta ugrožava sigurnost djece jer kao korisnici društvenih mreža, dijele svoje osobne podatke i fotografije s drugim korisnicima. Zbog toga ih je potrebno educirati o potencijalnim opasnostima. Edukacijom o rizicima korištenja interneta djeci je osobito važno skrenuti pozornost na teme kao što su zahtjevi za prijateljstvo i poruke nepoznatih osoba, objavljivanje fotografija, ali i osobnih podataka kao što su adresa stanovanja, adresa e-pošte i sl. (Forner i sur., 2014).

Mlađi korisnici na društvenim mrežama otkrivaju veću količinu osobnih podataka, a još više zabrinjava podatak da gotovo 30 % adolescenata svoj profil drži javnim pa su tako informacije na profilu svima dostupne (Livingstone i sur., 2011). Po pitanju spolne zastupljenosti korisnika interneta, razlike gotovo i nema jer je internet danas jedan od

najkorištenijih medija (Lenhart, Parcell, Smith i Zickuhr, 2010). Ipak, spolna razlika vidljiva je u aktivnostima putem interneta. Tako djevojčice internet najčešće koriste zbog komunikacije, a dječaci zbog igranja igrica (Chak i Leung, 2004).

Kako je korištenje interneta postalo sastavnim dijelom života, a društveni mediji zauzeli glavnu ulogu u nametanju standarda, tako se javila i zabrinutost stručnjaka, ali i roditelja i nastavnika u vezi s tom temom. Pregršt je negativnih posljedica korištenja interneta, a kao neke od njih valja spomenuti ovisnost, pretilost, vršnjačko kiberzlostavljanje i krađu osobnih podataka te izloženost pornografiji (Nikodem, Kudek, Mirošević i Bunjevac Kudek, 2014). Roditeljski nadzor kao glavni zadatak ima usmjeravanje djeteta prilikom korištenja internetom. Livingstone i sur., temeljem istraživanja iz 2011. godine, došli su do podataka kako 70 % roditelja dijete educira i s njim razgovara o rizicima na internetu, dok istodobno 13 % roditelja o toj temi s djetetom nikada nije razgovaralo (Livingstone i sur., 2011). Roditeljski nadzor iznimno je važan jer se pokazalo da znatno utječe na smanjenje nasilja putem društvenih mreža (Ybarra i Mitchell, 2014).

Osim što roditelji nadziru količinu vremena koje dijete provodi na internetu, oni postavljaju i uvjete korištenja internetom. Pa tako nerijetko postoje dogovorena pravila između roditelja i djeteta, a tiču se objavljivanja osobnih podataka i sadržaja te razmjenjivanja poruka (Haddon i Livingstone, 2012). „Roditeljski nadzor može se definirati kao skup postupaka kojima roditelj prati djetetovu aktivnost na internetu” (Borawski, Levers-Landis, Lovegreen i Trapl, 2003). Nadzor se može uspostaviti putem restrikcija po pitanju korištenja interneta ili educiranjem djeteta o sigurnom korištenju internetom (Smith, Gradisar i King, 2015). Oni roditelji koji su i sami informatički i medijski pismeni, djeci nude više znanja o korištenju internetom, za razliku od roditelja koji nemaju znanja o informatičkoj i medijskoj pismenosti pa kao restriktivnu mjeru djetetu uvode zabranu korištenja internetom i odbijaju o tome razgovarati (Huang, 2002). Porastom dobi djeteta roditelji sve manje poduzimaju mjere kontrole i nadzora djetetova korištenja internetom i društvenim mrežama (Haddon i Livingstone, 2012).

5. Društvene mreže kao sudionik u obrazovnom procesu

Način na koji se informacije prikupljaju i dijele te oblici komunikacije koje koristimo, uvelike su se promijenili napretkom tehnologije i utjecajem društvenih mreža. Društvene mreže implementirane su u sve sfere života, pa tako i u područje obrazovanja, gdje se upotrebljavaju kao poticaj za samostalno učenje i izvršavanje školskih zadataka. Razvoj društvenih mreža, kao i tehnološki napredak, novi su izazovi s kojima se suočavaju nastavnici kako bi se zadovoljili novi standardi u obrazovnom sustavu (Wenglinsky, 2002).

Velik broj adolescenata svakodnevno se koristi društvenim mrežama pa ih nastavnici zbog tog razloga uspješno počinju koristiti u nastavi kako bi učenike dodatno motivirali za praćenje i sudjelovanje u nastavnom procesu. Ipak, jedan dio nastavnika zabrinut je jer vjeruje da će korištenje društvenih mreža u sklopu nastave, umanjiti kvalitetu interakcije licem u lice, dok drugi smatraju kako interes učenika za društvene mreže treba pametno iskoristiti za usvajanje nastavnog sadržaja (Raihan Shamim, 2013).

Istraživanja su pokazala kako društvene mreže snažno utječu na motivaciju učenika pa je tako prema Kreigeru, Stewartu i Wisheru (2006) učenje putem interneta 6 % učinkovitije od tradicionalnog oblika učenja. Učinkovitost raste na čak 19 % ako su u učenje putem interneta uključeni i određeni oblici vježbi.

5.1. Mediji u nastavi

Sve veća dostupnost i korištenje medija pred roditelje i nastavnike stavlja pregršt izazova i novih pitanja. Jedno je od važnijih pitanje na koji način društveni mediji pomažu u obrazovanju i socijalnom razvoju djeteta (Malović i dr., 2014). Temelj je obrazovanja učiti dijete kritičkom razmišljanju i aktivno ga uključiti u proces učenja koji je neophodan za adaptaciju u društvu.

Nastava, osim obrazovne, ima i društvenu funkciju, kroz koju se učenika priprema za funkcioniranje u društvu. Putem društvenih mreža učenicima se nude različiti sadržaji, o kojima oni prosuđuju kroz svoje kritičko razmišljanje, što dovodi do širenja obzora i osobnog rasta (Pranjić, 2013).

Osim što je pred obrazovne ustanove stavljen velik izazov u praćenju razvoja tehnologije, ona im nudi i nove mogućnosti u prenošenju nastavnog sadržaja, kroz koje su i učenici i nastavnici aktivni sudionici pedagoškog procesa.

Internet je omogućio stjecanje znanja samostalno, izvan obrazovne ustanove. Učenici nerijetko uspješnije uče pretražujući Internet pa stječu veće informatičke kompetencije u odnosu na svoje nastavnike (Matijević, 1999). Mediji u obrazovnom procesu mijenjaju i nude različite oblike učenja, čime nastavni proces prestaje biti monoton i na bolji se način djeci približava sadržaj koji je u sklopu nastave potrebno usvojiti (Kapović, 2018).

Ipak, važno je naglasiti kako mediji stvarnost često prikazuju nerealno i iskrivljeno pa se ne moraju uvijek dobro uklapati i nadopunjavati nastavni sadržaj. Sukladno tome, nužna je dobra prosudba u kojoj se mjeri mediji dobro uklapaju u pojedinu nastavnu cjelinu pa ih sukladno tome kombinirati zajedno s tradicionalnim oblikom poučavanja.

6. Zaštita djece na internetu

Internet može biti izvanredan alat za komunikaciju i učenje za djecu ako se koristi pametno. Stoga je važno razgovarati s djetetom o internetu i postaviti pravila korištenja. Računala s pristupom internetu uvijek treba držati na vidljivo mjestu, a djetetu treba omogućiti razvijanje svijesti o oprezu pri korištenju. Roditeljski interes i uključenost u djetetove aktivnosti na internetu, najučinkovitiji su način zaštite.

6.1. Internet kao posebna zona opasnosti za djecu

Internet, kao ključni izum treće informacijsko-komunikološke revolucije, izazvao je značajne promjene u društvu. Olakšao je mnoge aspekte ljudskog života, no istodobno smo postali izloženiji različitim opasnostima na internetu, što nas čini lakšim metama za kiberkriminalce. Iako je pojam kiberkriminala relativno nov, internet je postao poprište različitih kriminalnih aktivnosti, uključujući digitalno piratstvo, kršenje autorskih prava, trgovinu oružjem, ljudima, ljudskim organima, pornografiju, prostituciju, krađu novca s bankovnih računa i druge. Postoje različite definicije i podjele kiberkriminala. Thomas i Loader (2000) definirali su kiberkriminal kao „kompjutorsku aktivnost koja nelegalno ili protuzakonito može biti ostvarena putem globalne elektronske mreže“. Wall (2001) kategorizirao je kiberkriminal u nekoliko područja, uključujući kiberpovrede, kiberkrađe, kiberpornografiju, kibernasilje i druge. Majid Yar ističe da su prva meta kiberkriminalaca često forme intelektualnog vlasništva poput glazbe, filmova, slika i softvera. Rowe, Taylor i Brown naglašavaju da internet, iako je jednostavan alat za komunikaciju, ipak podliježe mnogim zakonima zbog raznih oblika zlouporabe, kao što su prevarantske međunarodne transakcije, reklamiranje proizvoda, korištenje elektroničkih dokumenata pri investiranju te problemi s elektroničkim sustavima plaćanja.

Sigurnost privatnih poruka poslanih putem interneta je ugrožena. Prema statistici, barem jedan od 100 korisnika interneta upušta se u kiberkriminal, što znači da od 2 milijarde korisnika, otprilike 20 milijuna ljudi koristi internet u kriminalne svrhe. S porastom broja korisnika očekuje se i veći broj kiberkriminalaca. Nažalost, djeca su najčešća meta kiberkriminalaca, što dovodi do niza problema, kao što su dječja pornografija, trgovina djecom, prodaja organa, vršnjačko kiberzlostavljanje itd. Kimberly McCabe navodi primjere trgovine djecom putem interneta, ističući da je u Americi u jednoj godini uhvaćeno više od 2500 kriminalaca optuženih za kiberkriminal protiv maloljetnika. Američko ministarstvo pravosuđa procjenjuje

da je u 2004. godini zabilježeno između 14.500 i 17.500 slučajeva trgovine djecom u Americi, pri čemu je internet korišten kao instrument trgovine. U Rusiji svake godine nestane nekoliko tisuća djece, od kojih oko 2000 nikad nije pronađeno. Pavel Astahov, zaštitnik prava djece u Ruskoj Federaciji, izjavio je da postoji sumnja da se djeca prodaju radi organa i za druge kriminalne radnje poput prosjačenja na ulicama, dječje pornografije i slično. Zbog toga je potrebna bolja zakonska regulativa na internetu. No, postavlja se pitanje: Je li moguće zaštititi djecu na internetu u današnjim uvjetima?

Djeca pristupaju internetu putem osobnog računala, mobilnog telefona i igraćih konzola, i to kod kuće, u školi, kod prijatelja ili u internetskim kafićima. Koriste internet za obavljanje školskih zadaća, igranje igrica koje su im dostupne putem interneta, pisanje blogova, slanje instant-poruka i elektroničke pošte. Internet omogućava djeci druženje, razvoj kreativnosti i zabavu, ali važno je naglasiti potrebu za njegovim usmjerenim i odgovornim korištenjem. To podrazumijeva donošenje razumnih odluka i izbjegavanje potencijalno opasnih situacija. Važno je prihvatiti nove tehnologije i njihove prednosti za djetetov razvoj. Roditelji trebaju aktivno sudjelovati u učenju zajedno s djetetom i biti informirani o načinu kako se koristi internet.

7. Negativne strane društvenih mreža

Negativne posljedice društvenih mreža često se više ističu od onih pozitivnih. Takva perspektiva kao posljedicu ima zanemarivanje prednosti i pozitivnih strana društvenih mreža. Istraživanje koje je provedeno 2020. godine imalo je zadatak pokazati korelaciju između uporabe društvenih mreža, pametnih telefona i mentalnog zdravlja. Rezultati istraživanja pokazali su kako unazad 10 godina raste broj ljudi koji boluju od nekog mentalnog poremećaja. Proporcionalno raste i broj postupaka liječenja takvih poremećaja u odnosu na sve veće korištenje mobitela i društvenih mreža, što osobito zahvaća djecu i adolescente (Abi-Jaoude i sur., 2020). Osobiti pokazatelj ozbiljnosti situacije porast je broja djece i adolescenata koje zahvaćaju teška mentalna stanja: njihov je postotak u 2013. godini iznosio 24 %, ali je naglo porastao na 39 % samo nekoliko godina kasnije (Abi-Jaoude i sur., 2020). Porastom korištenja društvenih mreža kod mladih i adolescenata javlja se osjećaj ljubomore ako primijete da netko ima više pratitelja ili više njihovih fotografija veći broj ljudi označava oznakom „sviđa mi se“. Osim navedenog, sve je prisutniji i fenomen „bojazni od propuštanja“. Tim fenomenom kod adolescenata i mladih javlja se strah da će propustiti nešto bitno ili će pak biti izopćeni iz grupa ako nisu svakodnevno prisutni i aktivni na društvenim mrežama. „Dakle, djeca i mladi doslovno razvijaju potrebu za uporabom društvenih mreža, bez obzira na to čine li tamo nešto ili ne, a iz straha da ne bi propustili neki događaj stalno provjeravaju 'notifikacije', to jest obavijesti koje im pristižu na njihove profile ili u komunikacijske grupe“ (Ciboci i sur., 2020, str. 15). Kako se sve manje društvenih interakcija odvija „face to face“, a sve više njih odvija se u virtualnom svijetu, time su društvene mreže zauzele važno mjesto u procesu socijalizacije. Pregledom većeg broja studija pokazalo se kako su formiranje negativnog viđenja samog sebe, kao i poremećaji u hranjenju iznikli iz korištenja društvenih mreža, gdje se često prikazuje idealna, a zapravo iskrivljena slika realnosti, a to je osobito vidljivo kod djevojčica. Kod djevojaka sklonih uspoređivanju s drugima javlja se veća želja za korekcijama na vlastitom tijelu, što je opet posljedica korištenja društvenih mreža (Abi-Jaoude i sur., 2020). Takav podatak potvrđuje činjenicu da društvene mreže znatno utječu na razinu samopoštovanja i glavni su faktor poticanja i javljanja želje za korekcijama na vlastitom tijelu, osobito kod mladih. Društvene mreže jednostavan su put do brzog širenja negativnih komentara. Osim komentara, broj oznaka „sviđa mi se“ ima znatan utjecaj na stvaranje slike o sebi koja je, kada je temeljena na tim faktorima, najčešće negativna. Unazad nekoliko godina pojavili su se i tzv. utjecajnici (influenceri) koji putem društvenih mreža nameću, formiraju i stvaraju nove standarde ljepote.

Jean Marie Twenge, Gabrielle Martin i William Keith Campbell proveli su psihološku studiju. Studijom se želio proučiti utjecaj mobitela i društvenih mreža na psihi mladih i adolescenata. Studija je pokazala kako provođenje više sati u korištenju mobitela i društvenih mreža ima negativan utjecaj na sreću i osobno zadovoljstvo, a osobito na samopouzdanje kod mladih. S druge strane, aktivnosti koje isključuju korištenje elektroničkih uređaja, kao što su sportske aktivnosti i boravak u prirodi, pozitivno utječu na psihi mladih (Abi-Jaoude i sur., 2020). Mladi, čak i kada su u društvu, koriste mobitele i društvene mreže. Draža im je virtualna interakcija od komunikacije licem u lice, što je pokazatelj da društvene mreže narušavaju sve oblike komunikacije mimo onih koje se odvijaju virtualno (Abi-Jaoude i sur., 2020). Studija autora Michele P. Dyson i suradnika daje jasan prikaz kako se ponašanja koja uključuju samopovređivanje i samoubojstvo normaliziraju kroz dijeljenje iskustava i razgovore o suicidu, a to nerijetko uključuje i dijeljenje fotografija takve tematike (Abi-Jaoude i sur., 2020). U usporedbi s prijašnjim generacijama, djeca i adolescenti danas provode znatno više vremena „surfajući“ na društvenim mrežama pa su samim time pokazali i veću osjetljivost na negativne utjecaje koji iz društvenih mreža proizlaze. U odnosu na prethodne generacije došlo je do promjena i u sustavu vrijednosti u društvu. Tako danas prioritetima bivaju novčani status i slava te pripadanje „kremitima“ društva (Ružić, 2011). Osobito zabrinjava pojava novog fenomena prema kojem žene u sve većoj mjeri postaju agresivne, agresivnije čak i od muškaraca. To je rezultiralo i znatnim porastom nasilja, osobito u manjim zajednicama (Ružić, 2011). Kada govorimo o nasilju, došlo je do izmjene uloga; u devedesetim godinama fizički je oblik nasilja bio karakterističan za dječake, dok su se djevojčice priklanjale verbalnom zlostavljanju. Situacija je danas takva da su djevojke nerijetko agresivnije u usporedbi s dječacima (Ružić, 2011). Dolazimo do zaključka da su mladi danas okrutniji i grublji pa tako često snimaju i objavljuju sam čin zlostavljanja i onda ga objavljuju i dijele na društvenim mrežama. „Takav obrazac ponašanja polučio je pojam cyber nasilja definiran kao ponižavanje, zastrašivanje, uznemiravanje ili širenje laži društvenim mrežama i internetom“ (Ružić, 2011, str. 159). Kibernasilje dolazi u različitim oblicima i širi se putem raznih komunikacijskih kanala dostupnih na pametnim telefonima, kao što su poruke, e-pošta i različite internetske stranice. U izrazito razvijenim zemljama kao što je SAD, gdje postoji velik broj internetskih korisnika, kibernasilje širilo se poput pandemije. Sukladno statistici Nacionalnog vijeća Amerike za suzbijanje kriminala, polovica svih američkih adolescenata bili su ili jesu žrtve kibernasilja (Ružić, 2011). O opasnostima koje vrebaju na internetu govorio je i predsjednik školskog udruženja u Finskoj Jorm Lempinen, navodeći kako roditelji smatraju da su djeca na sigurnome kada provode vrijeme kod kuće umjesto na ulici opijajući

se. No, danas mladi nisu sigurni ni u svom domu jer je upravo internet prostor gdje vrebaju veliki broj opasnosti (Ružić, 2011). Problem predstavlja vrijeme koje mladi provode na digitalnim platformama. Na taj način razvijaju se drugi, novi oblici socijalizacije, prilagođeni virtualnom svijetu izvan nadzora i nazočnosti odraslih osoba (Šmakić, 2016). Time se stvara bezbroj mogućnosti i otvara prostor zlostavljanju na internetu. Internet se danas koristi u svrhu komunikacije i povezivanja s drugima. Mladi ga koriste ne imajući na umu da svojim aktivnostima i sadržajima kreiraju robu koju velike korporacije koriste za povećanje vlastite zarade (Šmalić, 2016). Privatnost na društvenim mrežama gotovo i ne postoji jer privatni sektor – uvidom u različite statistike putem kojih je vidljivo koliko je puta neka objava bila pregledana – koristi naše podatke u svrhu osobnog dobitka. Danas nije neuobičajeno da se kupuje broj oznaka „sviđa mi se“, čime određena platforma postaje statusni simbol jer se temeljem toga određuje kvaliteta sadržaja. Adolescentima je u njihovu razvoju status izrazito važan pa ponukani drugim primjerima, često budu razočarani i depresivni jer su uvjereni da je popularnost njihove objave bitan segment njihova uspjeha (Šmakić, 2016). Veliki problem na društvenim mrežama čini i količina informacija koja tamo kola. S obzirom na količinu informacija, ne postoji dovoljno vremena da bi se o njima kritički promislilo. Takvim se načinom publiku koja je izložena tim informacijama, stavlja u kalupe ponašanja koji idu u korist onima s nekim korporativnim ciljem i tzv. kapitalističkoj mašineriji (Šmakić, 2016). Pojavom društvenih mreža mijenjao se i način komunikacije pa je tako ona nekadašnja „lice u lice“, zamijenjena komunikacijom u virtualnom svijetu. Robert Kraut sa svojim suradnicima 1998. godine proveo istraživanje koje je pokazalo da postoji tzv. internetski paradoks: korištenjem interneta kod korisnika se javlja anksioznost i osjećaj usamljenosti. Poslije su isti fenomen potvrdila i druga provedena istraživanja (Krolo, Puzek, 2014). Svjetska zdravstvena organizacija (engl. *World Health Organization* – WHO) 2017. godine u izvještaju navodi kako gotovo 20 % djece ima neki mentalni problem, a najčešći su depresija i anksioznost (Keles i sur., 2020). Potreba da se uvidi sve veći negativni utjecaj društvenih mreža na zdravlje adolescenata, postaje sve veća s obzirom na sve veći broj djece i mladih s mentalnim problemima.

Društvene mreže mogli bismo nazvati mačem s dvije oštrice. S jedne strane omogućen nam je brz pristup informacijama, izražavanje svojeg mišljenja i osjećaja, a s druge strane pojavljuje se sve veći negativan utjecaj na mentalno zdravlje. Za sada još ne postoji direktna poveznica, no različite studije pokazale su povezanost između prekomjerne upotrebe Facebooka kao društvene mreže i različitih mentalnih poremećaja (Keles i sur., 2020). Iako korelacija između

korištenja društvenih mreža i utjecaja na mentalno zdravlje nije dokazana, mnoge studije trudile su se to dokazati. Keles je sa suradnicima sustavno pregledavao radove i u njihovim se pregledima pokazalo da je u 13 istraživanja depresija utvrđena kao krajnji rezultat. Pokretačem depresije navodi se vrijeme koje korisnik provodi na društvenim mrežama, i to na način da stalno provjerava poruke i polako poprima obilježja ovisnika (Keles i sur., 2020). Iako se pojavio nedostatak dosljednosti u rezultatima, sustavni pregled ipak je pokazao da postoji povezanost mentalnog zdravlja i problema koji se s njime javljaju te upotrebe društvenih mreža (Keles i sur., 2020). U moru opasnosti koje vrebaju na društvenim mrežama postoje i one kojima su osobito izloženi adolescenti i mladi. Jedna od njih je tzv. sekstanje, engl. *sexting*, koji pojmovno možemo definirati kao „slanje, primanje ili prosljeđivanje eksplicitnih seksualnih fotografija, poruka ili slika putem mobitela, računala ili drugih digitalnih uređaja“. Prema rezultatima provedenih istraživanja pokazalo se kako je gotovo 20 % mladih objavilo ili slalo svoje gole fotografije (Schurgen O' Keeffe i sur., 2011). Poliklinika za zaštitu djece i mladih u Hrvatskoj je 2019. godine provela istraživanje koje je pokazalo da je više od 40 % adolescenata razmjenjivalo eksplicitne fotografije, njih gotovo 60 % primilo je fotografije takva sadržaja, od čega je njih 40 % uzvratilo na fotografije ili videozapise takva sadržaja.

Depresija, anksioznost i suicid posljedice su koje pogađaju žrtve sekstanja (*sextinga*). Druga posljedica vezana je isključivo uz društvenu mrežu Facebook, a to je tzv. „Facebook anksioznost“, koja nastaje kod mladih uslijed provođenja previše vremena na društvenim mrežama (Schuring O' Keeffe i sur., 2011). Pod takvim učinkom javljaju se simptomi tipični depresiji. Kako je socijalni kontakt s vršnjacima ključan za razvoj adolescenata, upravo život u virtualnom svijetu koji živi sve više mladih, glavni je okidač depresije. Mladi pogođeni depresijom nerijetko se iz društvenog života počinju povlačiti u izolaciju, a ponekad se, u nadi da će dobiti potrebnu pomoć i razumijevanje, za pomoć obraćaju internetskim stranicama koje promoviraju agresiju, korištenje opojnih sredstava i nesigurne seksualne odnose (Schurging O' Keffee i sur., 2011). Prema istraživanju provedenom 2020. godine pokazalo se kako mladi danas na društvenim mrežama imaju više profila na više različitih platformi, uključujući i Facebook, koji je unatoč pojavi novih društvenih mreža i dalje popularan (Buljan Flander i sur., 2020). Sve više zabrinjava podatak o vremenu provedenom na društvenim mrežama. Tako se 40 % ispitanika izjasnilo da na društvenim mrežama provodi do 3 sata dnevno.

No, još je važniji podatak da se više od polovice ispitanih izjasnilo kako na društvenim mrežama provode više od 3 sata dnevno, posebno naglašavajući kako neki od njih na

društvenim mrežama provode i do 7 sati u danu (Buljan Flander i sur., 2020). Takvi podatci pokazatelj su da ovakvim korištenjem društvenih mreža sve češće dolazi do stvaranja ovisnosti.

Istraživanjem se potvrdila i prije spomenuta teza kako vršnjaci socijalne kontakte održavaju virtualnim putem. Komunikacija licem u lice zamijenjena je komunikacijom na društvenim mrežama, gdje prostor osim za komunikaciju s vršnjacima, koriste i za komunikaciju i praćenje života bliskih osoba koje žive daleko (Buljan Flander i sur., 2020). Ono što je svakako ponajviše zabrinjavajuće podatak je da gotovo 70 % adolescenata započinje komunikaciju na društvenim mrežama s osobom koju ne poznaje, a gotovo 30 % njih odluči se takvu osobu upoznati uživo (Buljan Flander i sur., 2020). Takav podatak pokazatelj je nužnosti za poboljšanjem medijske pismenosti kod mladih, ali i kontrole njihove aktivnosti na društvenim mrežama. Osobito je važno poticati ih na razvijanje kritičkog mišljenja kako bi sami mogli prepoznati opasnosti na društvenim mrežama.

Širenjem interneta širio se i njegov pozitivan i negativan utjecaj, koji je danas dospio u sve dijelove svijeta. Dokaz da je internet proširio svoj utjecaj u svim dijelovima svijeta, istraživanja su provedena u zemljama Trećeg svijeta – Pakistanu i Gani. Statistika iz 2016. godine pokazuje kako više od 7 milijuna Ganaca koristi internet, a više od 3 milijuna njih koristi se društvenom mrežom Facebook (Kwaine Ocansey, 2016). S porastom korištenja društvenih mreža pojavila se i prijetnja po pitanju dijeljenja osobnih podataka, moguće prijevare, ali i ovisnost o društvenim mrežama, što se osobito negativno odražava na akademski učinak, psihu i emocionalno stanje kod mladih. U Gani su osobit problem kriminalne radnje putem interneta kao što su krađa identiteta, lažna predstavljanja i prijevare kreditnim karticama (Kwaine Ocansey, 2016).

Daljnja istraživanja pokazala su kako društvene mreže utječu na pad koncentracije kod gotovo 60 % ispitanika, 70 % njih pati od manjka sna, isto toliko ispitanika prima neželjene zahtjeve za prijateljstvo, dok je gotovo 80 % njih izloženo nekoj vrsti maltretiranja (Kwame Ocansey, 2016). Provedenim istraživanjem opaža se i utjecaj društvenih mreža na školski uspjeh. Povećanjem vremena provedenog na društvenim mrežama smanjuje se vrijeme posvećeno učenju, što je osobit problem jer kontrole roditelja nad korištenjem društvenih mreža gotovo i nema. Istraživanjem je potvrđeno kako je većina adolescenata u Gani doživjela neki oblik zlostavljanja na internetu (Kwame Ocansey, 2016). Takav je podatak alarmantan uzimajući u obzir da je zlostavljanje putem društvenih mreža glavni okidač depresije kod mladih.

Osim istraživanja u Gani, provedeno je slično istraživanje i u Pakistanu, gdje je također cilj bio utvrditi utjecaj društvenih mreža na mlade. Istraživanjem u Pakistanu utvrđeno je kako gotovo 65 % ispitanika smatra da je vrijeme provedeno na društvenim mrežama uzaludno potrošeno vrijeme, a njih čak 70 % smatra kako društvene mreže uništavaju temeljne norme društva (Shabir i sur., 2014). Isto kao i u Gani, rezultati istraživanja u Pakistanu pokazali su kako 77 % ispitanika smatra da društvene mreže narušavaju školski uspjeh, promiču pogrešne kodekse ponašanja i šire pregršt informacija koje ne koriste mladima (Shabir i sur., 2014).

Jednako kao i istraživanje u Gani, istraživanje u Pakistanu pokazalo je kako se mladi najčešće susreću s negativnim aspektima društvenih mreža kao što su već spomenuti neželjeni zahtjevi za prijateljstvo, eksplicitne fotografije i sl. No, unatoč svim negativnostima, korištenje društvenih mreža i dalje je u porastu (Shabir i sur., 2014). Negativni aspekti društvenih mreža nisu prisutni samo u nerazvijenim zemljama. Oni su uvelike prisutni i u visoko razvijenim zemljama kao što su SAD, ali i zemlje EU-a poput Francuske, Italije i Njemačke. EU Kids *Online* istraživanje provedeno je u 19 zemalja članica Europske unije. Istraživanjem se željelo utvrditi što djeca pretražuju na internetu i susreću li se s negativnim aspektima društvenih mreža. Istraživanjem je utvrđeno kako mladi internetu pristupaju putem mobitela te *online* provode od 2 do 4 sata dnevno (Samhel i sur., 2020).

Takav podatak govori nam da većina mladih ima pristup internetu putem mobitela te da se vrijeme provedeno *online* u pojedinim zemljama čak i udvostručilo u odnosu na posljednje takvo istraživanje provedeno 2010. godine (Samhel i sur., 2020). Po uzoru na već spomenuta istraživanja provedena širom Europske unije, istraživanja su provedena i u Hrvatskoj. Pod inicijativom Poliklinike za zaštitu djece i mladih Grada Zagreba i Gradskog ureda za zdravstvo provedeno je istraživanje na 1772 adolescenta. Istraživanje je pokazalo kako pristup internetu imaju gotovo svi adolescenti, njih čak 99 %. O vremenu provedenom na društvenim mrežama izjasnili su se na način da svaki treći ispitanik na društvenim mrežama provodi od 3 do 5 sati dnevno, a svaki peti ispitanik i više od 5 sati dnevno (Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, 2019). Negativne aspekte interneta doživjela je polovica mladih u Europskoj uniji, od čega se posebno ističe Malta s visokih 45 % takvih iskustava (Samhel i sur., 2020). Alarmantan je postotak djece koja su žrtve zlostavljanja na internetu: njihov postotak seže do 37 % (Samhel i sur., 2020).

U odnosu na istraživanja provedena u Gani i Pakistanu, kiberkriminal ipak je manje zastupljen u Europi pa se tek 1/5 adolescenata susrela s nekim od oblika zlouporabe i krađe osobnih podataka (Samhel i sur., 2020).

U odnosu na Pakistan i Ganu, u Europi korištenje interneta u manjoj mjeri utječe na školski uspjeh, što prema istraživanju biva u rasponu od 4 % do 21 % (Samhel i sur., 2020). Slanje i primanje eksplicitnih fotografija i videozapisa zastupljeno je i u Europi, gdje postotak adolescenata koji su primili takav sadržaj iznosi u prosjeku 22 % (Samhel i sur., 2020). U Hrvatskoj je stanje po pitanju sekstanja (engl. *sexting*) gore nego u ostatku Europske unije pa je tako 46 % ispitanika primilo gole fotografije i videozapise, od čega je 42 % razmjenjivalo takav sadržaj s drugima (Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba, 2019). Prema navedenim istraživanjima vidljivo je kako su negativni aspekti prisutni u svim zemljama svijeta, bile one visoko razvijene ili ne. Jedina je razlika postotni udio adolescenata izložen negativnom iskustvu na društvenim mrežama.

Temeljem svega navedenog možemo zaključiti kako korištenje interneta sa sobom donosi mnoge negativne posljedice, što potvrđuju i istraživanja navedena u ovom poglavlju. Ipak, sve negativne posljedice u očima adolescenata padaju u sjenu dobrih strana korištenja interneta i društvenih mreža, koji su danas glavni faktor njihove socijalizacije. Važno je spomenuti kako utjecaj društvenih mreža i interneta varira od pojedinca do pojedinca, ovisno o psihičkom zdravlju svakog posebice. Oni s manjkom samopouzdanja te oni više izloženi negativnim stranama interneta podložniji su i negativnom utjecaju. No, to svakako nije pravilo koje vrijedi za sve. Ono što svakog adolescenta čini potencijalno izloženim negativnom iskustvu želja je da se istaknu, budu primijećeni i prihvaćeni od društva. Društvene mreže za mlade danas su odraz uspješnosti pa se u želji za isticanjem, pretvaraju u idealne kandidate za padanje u mračne zamke interneta.

8. Provedba istraživanja

Potaknuti dosadašnjim istraživanjima, već prije spomenutim u radu, na temu utjecaja društvenih mreža na mlade, cilj ovog istraživanja bio je utvrditi kakvu percepciju adolescenti osnovnoškolske dobi imaju o utjecaju društvenih mreža na njih same. Istraživanjem se željela utvrditi razina kontrole roditelja nad onim što djeca objavljuju i pretražuju te koliko vremena provode na društvenim mrežama, ali i znanje samih adolescenata o opasnostima na društvenim mrežama.

8.1. Ciljevi i hipoteze

Pregledom do sada provedenih istraživanja na temu društvenih mreža i njihova utjecaja, utvrđeno je kako postoje mnogi pozitivni aspekti društvenih mreža. Oni ostaju u sjeni onih negativnih, osobito u slučaju adolescenata i djece. Imajući na umu podatak da većinsku populaciju korisnika društvenih mreža čine upravo adolescenti, razvidno je kako upravo oni najviše bivaju žrtve negativnog utjecaja društvenih mreža. Ono što osobito utječe na djecu adolescentske dobi jesu postavljeni standardi ljepote, koji nerijetko nemaju veze s realnošću, kao i zlostavljanje i kiberkriminal. Ovim radom želi se ispitati percepcija adolescenata o društvenim mrežama i njihovom utjecaju. Istraživanja koja su do sada provedena na tu temu, pokazuju povezanost između količine vremena provedenog na društvenim mrežama i pojave depresije i anksioznosti. Stoga se ovim istraživanjem želi prikazati percepcija adolescenata, ali i samih roditelja, o društvenim mrežama. Temeljem ciljeva postavljenih u ovom istraživanju, proizlaze sljedeće hipoteze:

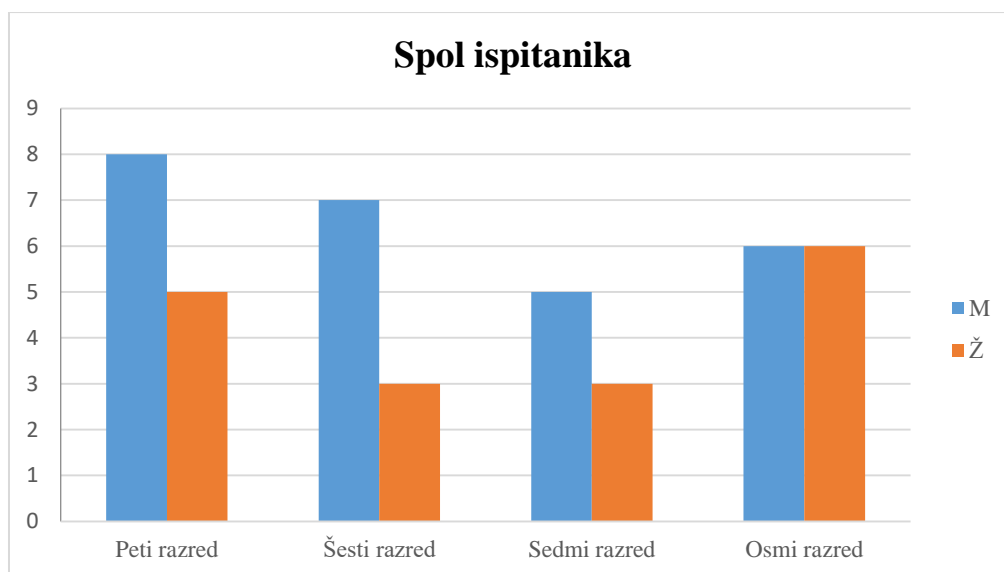
1. Postotak adolescenata korisnika društvenih mreža raste razmjerno njihovoj dobi.
2. Komunikaciju „licem u lice“ zamijenila je ona u virtualnom svijetu.
3. Roditelji su upućeni da njihovo dijete koristi društvene mreže, ali nad djetetovim korištenjem društvenih mreža ne provode kontrolu.
4. Obrazovni sustav trebao bi više sudjelovati u promicanju medijske pismenosti djece i mladih.

8.2. Metoda istraživanja

Istraživanje je provedeno metodom ankete u Osnovnoj školi Petrijanec s učenicima od petog do osmog razreda te njihovim roditeljima. Samo istraživanje sadržavalo je dvije ankete, jednu koja se odnosi na roditelje i jednu koja se odnosi na djecu. Anketa za roditelje provodila se u sklopu roditeljskog sastanka, dok su djeca ankete namijenjene njima, popunila na satu razrednika. Anketa namijenjena djeci sastojala se od 23 pitanja, dok se ona namijenjena roditeljima sastojala od 16 pitanja.

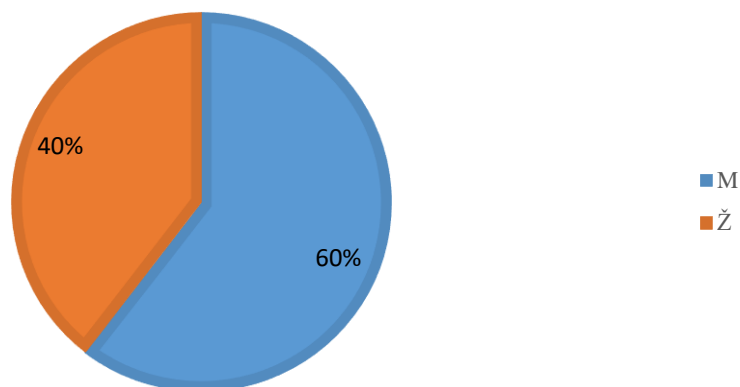
8.3. Rezultati istraživanja

Ukupan broj ispitanih učenika je 47, a iz grafičkog prikaza dobne i spolne strukture ispitanika, uočava se veći broj ispitanika muškog spola (60 %) u odnosu na ispitanike ženskog spola (40 %). Također, dobna disperzija, na temelju grafičkog prikaza, pokazuje da najveću skupinu čine ispitanici petih razreda osnovne škole (30 %), dok je najmanji broj onih koji pohađaju sedmi razred (19 %). Uzorak je bio slučajan te su anketu popunjavali isključivo učenici čiji su roditelji bili suglasni da njihovo dijete sudjeluje u istraživanju.

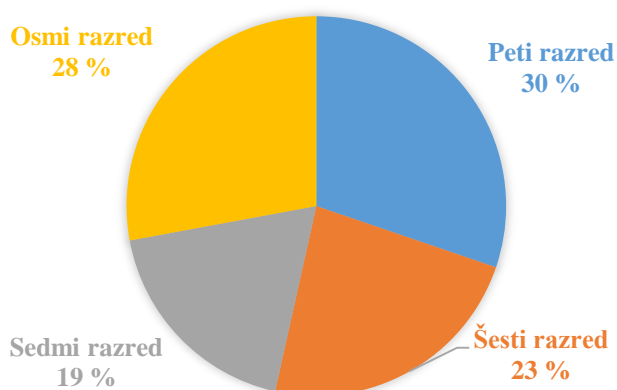
Grafikon 1. Spol ispitanika

Zastupljenost ispitanika prema spolu

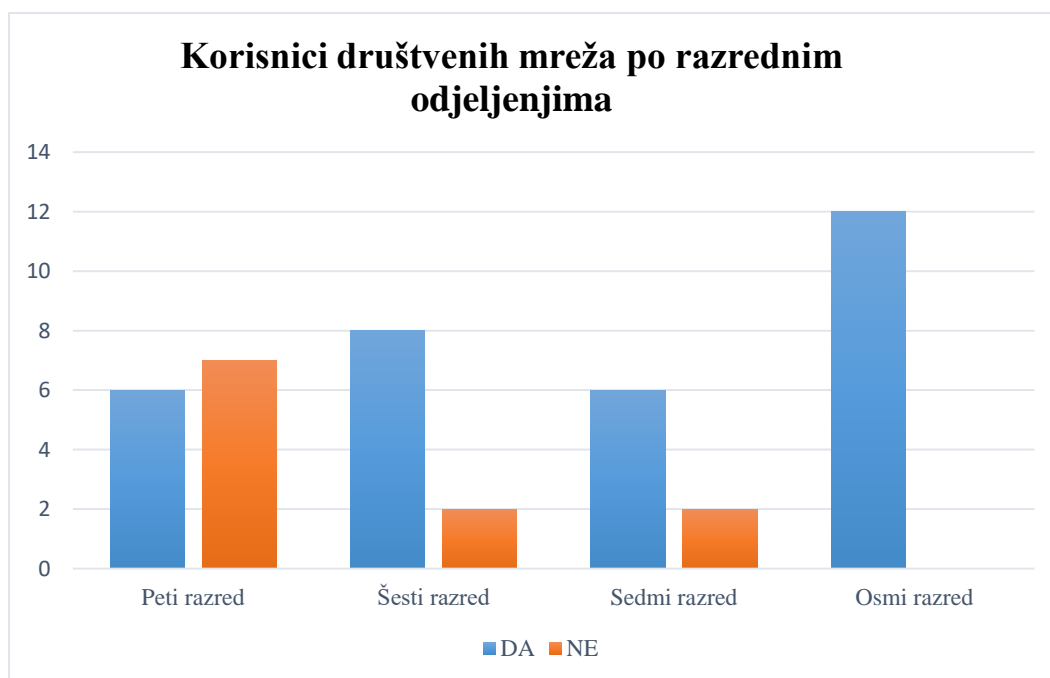
Grafikon 2. Zastupljenost ispitanika prema spolu

Zastupljenost ispitanika prema razrednom odjeljenju

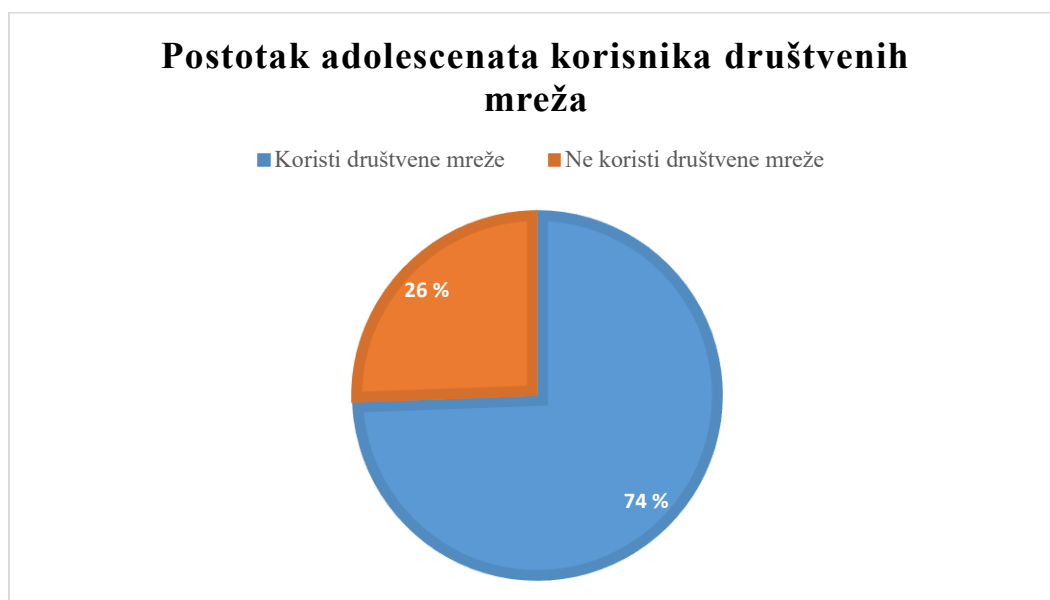
Grafikon 3. Zastupljenost ispitanika prema razrednom odjeljenju

Po pitanju korištenja društvenih mreža, sukladno rezultatima, vidljivo je kako svi ispitanici adolescenti koji pohađaju osmi razred, koriste društvene mreže, dok oni najmlađi ispitanici, koji pohađaju peti razred, još ne koriste društvene mreže u tolikoj mjeri. Uvidom u taj podatak razvidno je kako učestalost korištenja društvenih mreža raste eksponencijalno s godinama.

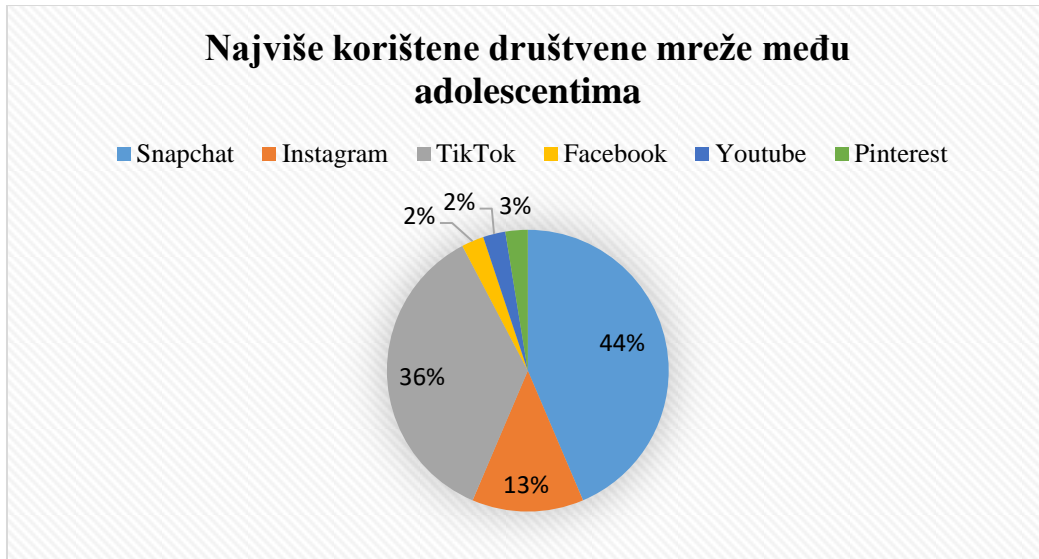
Grafikon 4. Broj korisnika društvenih mreža po razrednim odjeljenjima

Sustavnim pregledom dobivenih podataka uočava se kako većina ispitanika, njih čak 74 %, koristi društvene mreže, dok manji broj njih – 26 % još nisu korisnici društvenih mreža.

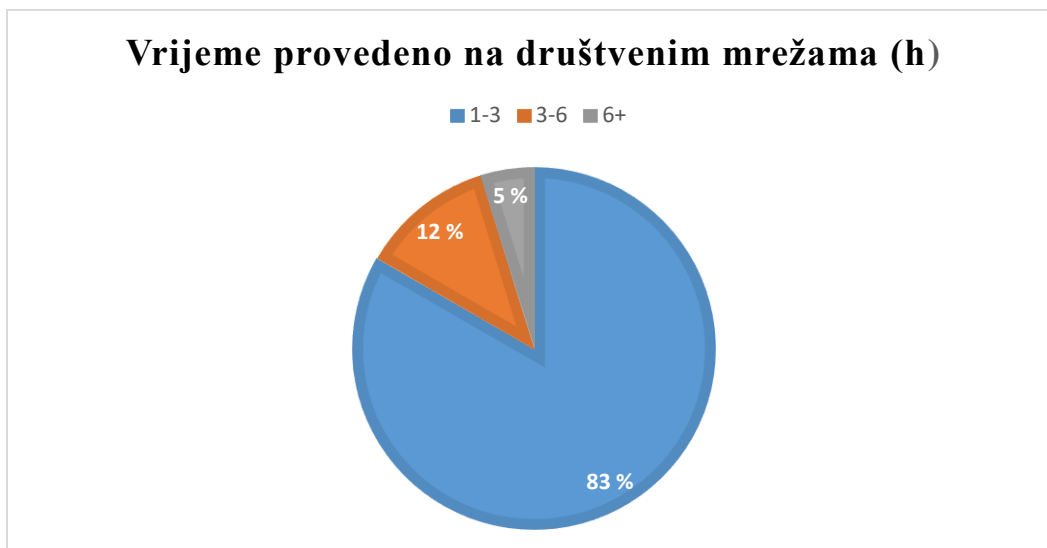
Grafikon 5. Postotak ispitanika koji koriste društvene mreže

Po pitanju samog korištenja društvenih mreža ispitanici su se izjasnili kako u najvećoj mjeri koriste društvenu mrežu Snapchat (44 %) i TikTok (36 %). Facebook je među adolescentima danas najmanje popularan i koristi ga svega 2 % ispitanika.

Grafikon 6. Najviše korištene društvene mreže među adolescentima

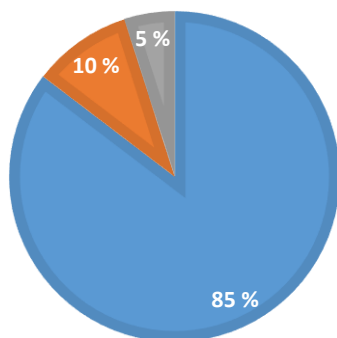
Na društvenim mrežama najviše ispitanika provede od 1 do 3 sata, njih 83 %, te na dnevnoj bazi svoje profile na društvenim mrežama većina njih provjerava do 10 puta (85 %).

Grafikon 7. Vrijeme koje adolescenti provode na društvenim mrežama

Učestalost provjeravanja društvenih mreža u danu

■ 5-10 puta ■ 10-15 puta ■ 15-20 puta

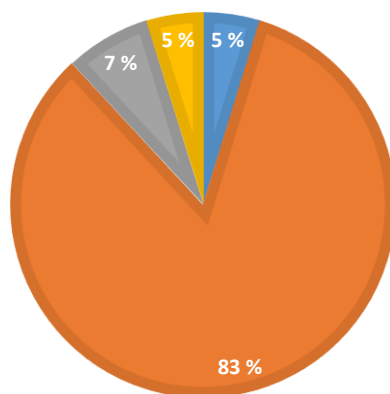

Grafikon 8. Učestalost provjeravanja društvenih mreža u danu

Na pitanje s kim najčešće komuniciraju putem društvenih mreža, njih 83 % odgovorilo je kako putem društvenih mreža najčešće komuniciraju s prijateljima koje redovito viđaju. Putem društvenih mreža najmanje komuniciraju s roditeljima i rodbinom, što čini svega 5 % njih.

Osobe s kojima adolescenti najčešće komuniciraju putem društvenih mreža

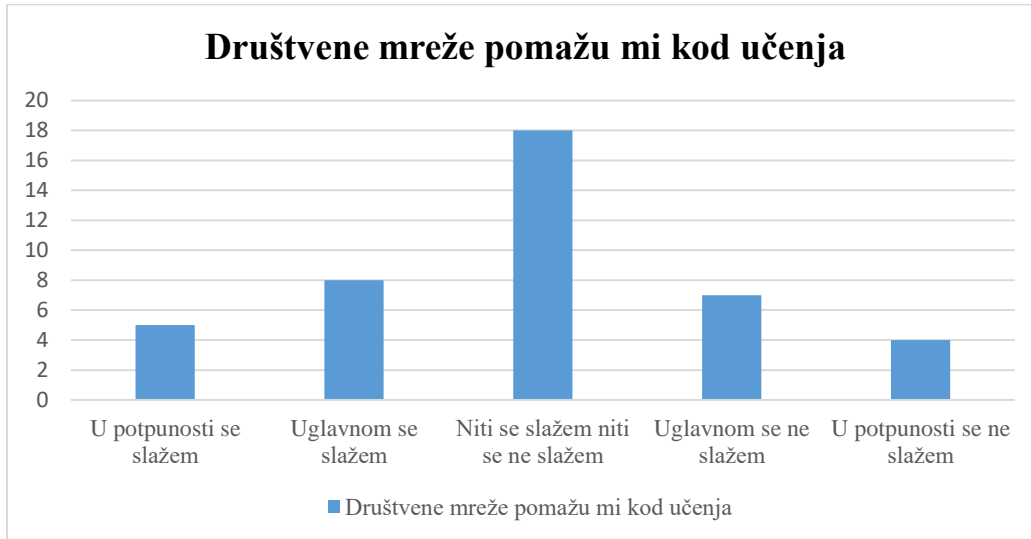
■ roditelji ■ prijatelji s kojima se redovito viđaju ■ prijatelji s kojima se rijetko viđaju ■ rodbina

Grafikon 9. Osobe s kojima adolescenti najčešće komuniciraju putem društvenih mreža

Nadalje, ispitanici su na skali od 1 do 5 procijenili koliko se određene teze odnose ili ne odnose na njih, gdje 1 označava tvrdnju „u potpunosti se slažem“, a 5 „u potpunosti se ne slažem“.

Tezu da im društvene mreže uvelike pomažu kod učenja, najveći dio ispitanika označio je odgovorom „niti se slažem niti se ne slažem”.

Grafikon 10. Utjecaj društvenih mreža na učenje

Pitanja na temu roditeljskog nadzora, kao i medijske pismenosti u obrazovnoj ustanovi, bila su postavljena na način da je svaki od ispitanika zadane teze ocjenjivao na skali od 1 do 5, gdje je 1 označeno kao „u potpunosti se slažem”, a 5 „u potpunosti se ne slažem”. Brojkom 3 označen je odgovor „niti se slažem, niti se ne slažem”. Rezultate ćemo prikazati tablično.

	U potpunosti se slažem	Uglavnom se slažem	Niti se slažem, niti se ne slažem	Uglavnom se ne slažem	U potpunosti se ne slažem
Roditelji znaju što objavljujem na društvenim mrežama	15	9	9	6	8
Roditelji kontroliraju moje društvene mreže	8	11	10	6	12
Smatram kako roditelji ne bi trebali provjeravati moje aktivnosti na društvenim mrežama	9	8	14	6	10
S roditeljima razgovaram o opasnostima na društvenim mrežama	7	13	12	7	8
U školi bi se više trebalo govoriti o opasnostima na društvenim mrežama i njihovu utjecaju na mlade	6	11	18	8	4
Društvene mreže pozitivno utječu na mlade	6	10	13	10	8

Tablica 1. Roditeljski nadzor i medijska pismenost kod djece

Ispitanici su se u većem broju izjasnili kako su roditelji upućeni u sadržaj koji objavljuju na društvenim mrežama. Kod većeg broja učenika roditelji kontroliraju društvene mreže i razgovaraju s njima o opasnostima na društvenim mrežama. Njih 17 smatra kako bi se u školi

više trebalo razgovarati o opasnostima na društvenim mrežama i njihovu utjecaju na mlade. Osamnaest učenika ne slaže se s tezom kako društvene mreže pozitivno utječu na mlade.

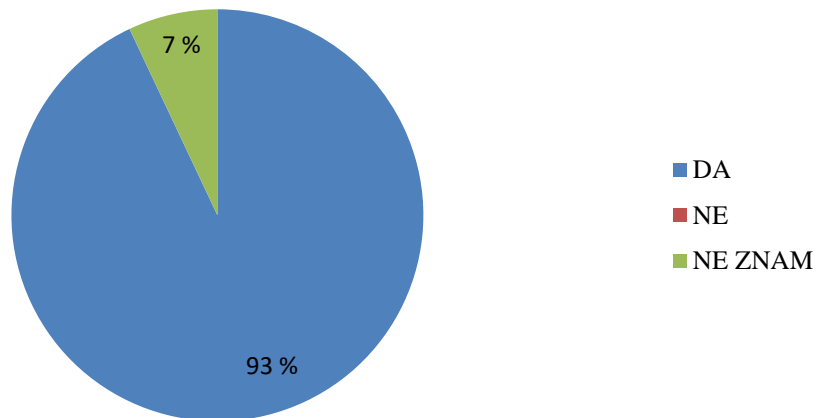
Na pitanje jesu li ikad bili žrtva na društvenim mrežama, 89 % učenika odgovorilo je negativno, dok se njih 11 % izjasnilo kako su bili žrtve nasilja na društvenim mrežama.

Grafikon 11. Žrtve nasilja na društvenim mrežama

Zabrinjava podatak je da se od 47 ispitanika, njih 43 izjasnilo kako smatra da je dobro upoznato s društvenim mrežama. S obzirom na dob ispitanika i sve manju dobnu granicu u kojoj se započinje s korištenjem društvenih mreža, razmjerno je jasno kako su ispitanici dobrog informatičkog znanja. No, to znanje svakako nije dovoljno da bismo mogli reći kako su djeca osnovnoškolske dobi dobro upoznata s društvenim mrežama, opasnostima na koje je moguće naići, kao i problemima koji ih mogu snaći uslijed korištenja društvenim mrežama. Stoga je adolescente potrebno jasno osvijestiti kako njihova informatička pismenost nije dovoljno dobra predispozicija da bi sa sigurnošću mogli reći da su dobro upoznati sa svijetom društvenih mreža.

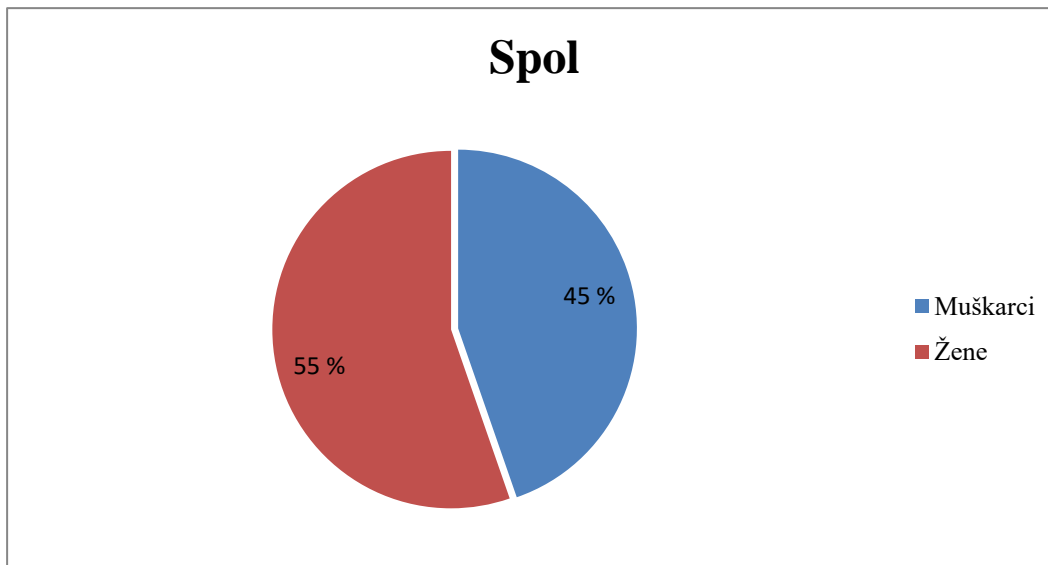
Smatram kako sam dobro upoznat s društvenim mrežama

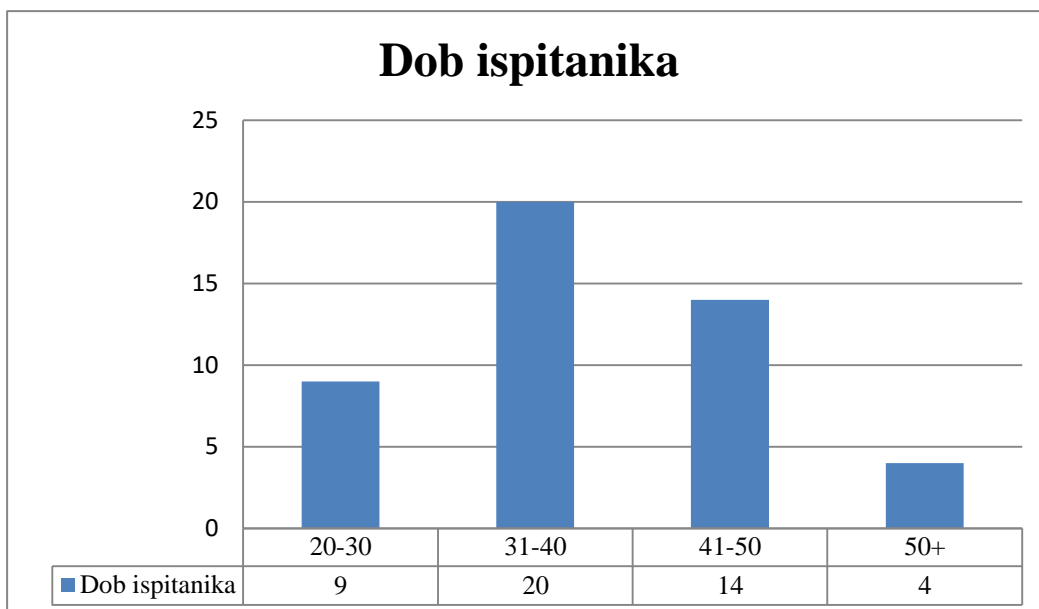
Grafikon 12. Upoznatost s društvenim mrežama

Osim učenika, anketni upitnik ispunjavali su i sami roditelji. Ispitivanje mišljenja roditelja o korištenju društvenih mreža njihove djece važno je za razumijevanje stavova, briga i pristupa prema digitalnom svijetu svoje djece. Rezultati ove ankete upućene roditeljima pružaju uvid u trendove i potrebe roditelja te služe kao osnova za razvoj smjernica i politika koje podržavaju sigurno i odgovorno korištenje društvenih mreža među djecom.

Ukupan broj ispitanih roditelja je 47, a većinu ispitanika čine žene, njih 55 %. Najviše je ispitanika dobi od 31 do 40 godina, njih ukupno 20. Slijede ih ispitanici dobi od 41 do 50 godina (14), dok je najmanje ispitanika starijih od 50 godina (4).

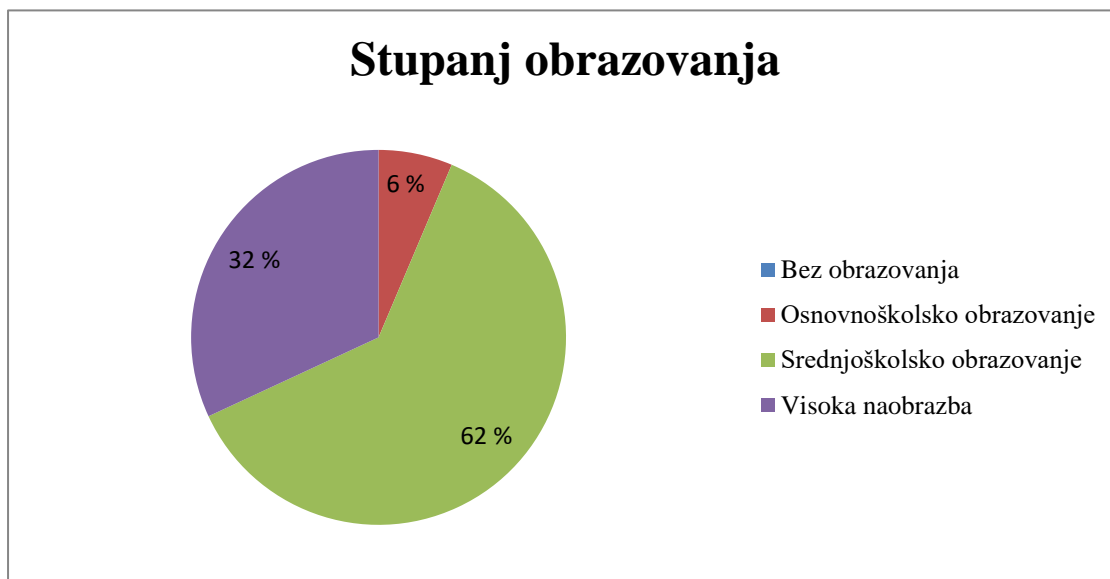

Grafikon 13. Spol ispitanika

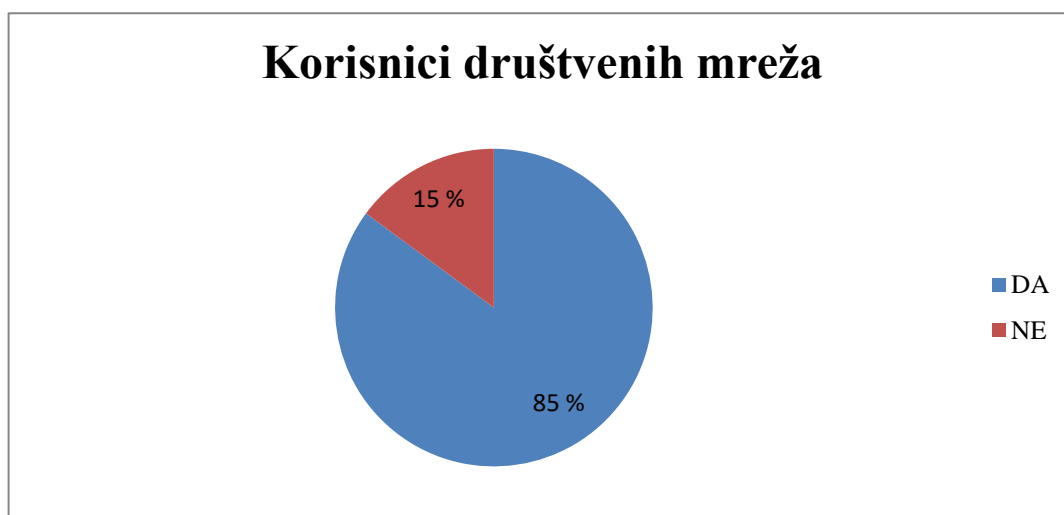
Grafikon 14. Dob ispitanika

Prema stupnju obrazovanja, najviše je roditelja sa srednjoškolskim obrazovanjem, njih 62 %, zatim njih 32 % s visokom naobrazbom te na kraju njih 6 % s osnovnoškolskim obrazovanjem.

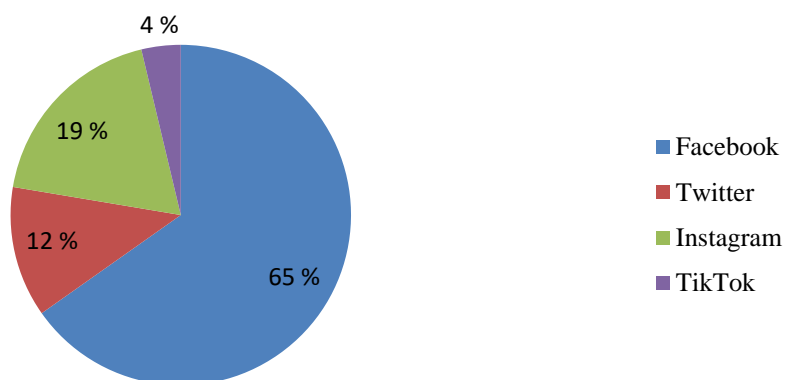
Grafikon 15. Stupanj obrazovanja ispitanika

Većina roditelja korisnici su društvenih mreža (85 %), a najčešće korištene društvene mreže među roditeljima su Facebook i TikTok.

Grafikon 16. Roditelji korisnici društvenih mreža

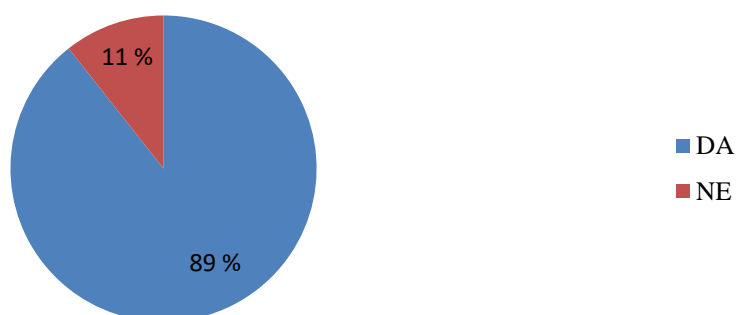
Najčešće korištene društvene mreže

Grafikon 17. Najčešće korištene društvene mreže kod roditelja

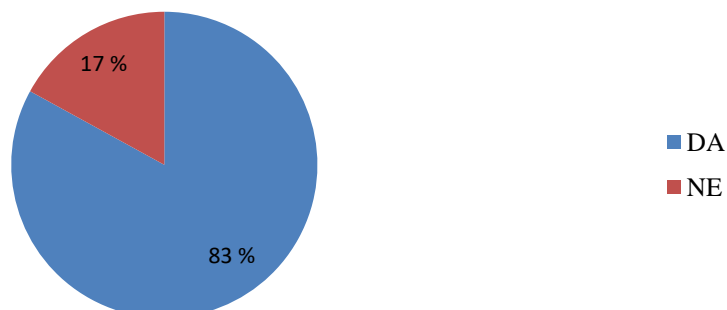
Roditelji su u većini slučajeva upoznati da njihovo dijete koristi društvene mreže (89 %) te je jednako tako većina roditelja upoznata i sa samom društvenom mrežom koju dijete koristi.

Upoznatost djetetovim korištenjem društvenih mreža

Grafikon 18. Upoznatost djetetovim korištenjem društvenih mreža

Poznavanje društvene mreže koju dijete koristi

Grafikon 19. Poznavanje društvene mreže koju dijete koristi

Pitanja na temu roditeljskog nadzora kao i medijske pismenosti u sklopu obrazovanja bila su postavljena i roditeljima na način da je svaki od ispitanika zadane teze ocjenjivao na skali od 1 do 5, gdje je 1 označeno kao „u potpunosti se odnosi na mene”, a 5 „u potpunosti se ne odnosi na mene”. Brojkom tri označen je odgovor „niti se odnosi, niti se ne odnosi na mene”. Rezultate ćemo prikazati tablično.

	U potpunosti se odnosi na mene	Uglavnom se odnosi na mene	Niti se odnosi, niti se ne odnosi na mene	Uglavnom se ne odnosi na mene	U potpunosti se ne odnosi na mene
Provjeravam djetetove društvene mreže i razgovaram s djetetom o opasnostima na društvenim mrežama	9	12	9	9	8
Smatram kako se u školi dovoljno uči i razgovara o društvenim mrežama pa ja to ne moram činiti	5	8	15	10	9
Djetetu usmjeravam pozornost na opasnosti na društvenim mrežama i upoznajem ga s korisnim sadržajem koji društvene mreže nude	11	16	14	6	0
Smatram kako su društvene mreže mjesto gdje djeca mogu mnogo toga naučiti	4	4	19	11	9
Koristim aplikacije kojima kontroliram i pratim sadržaje koji su mojem djetetu dostupni na društvenim mrežama	5	20	6	5	3

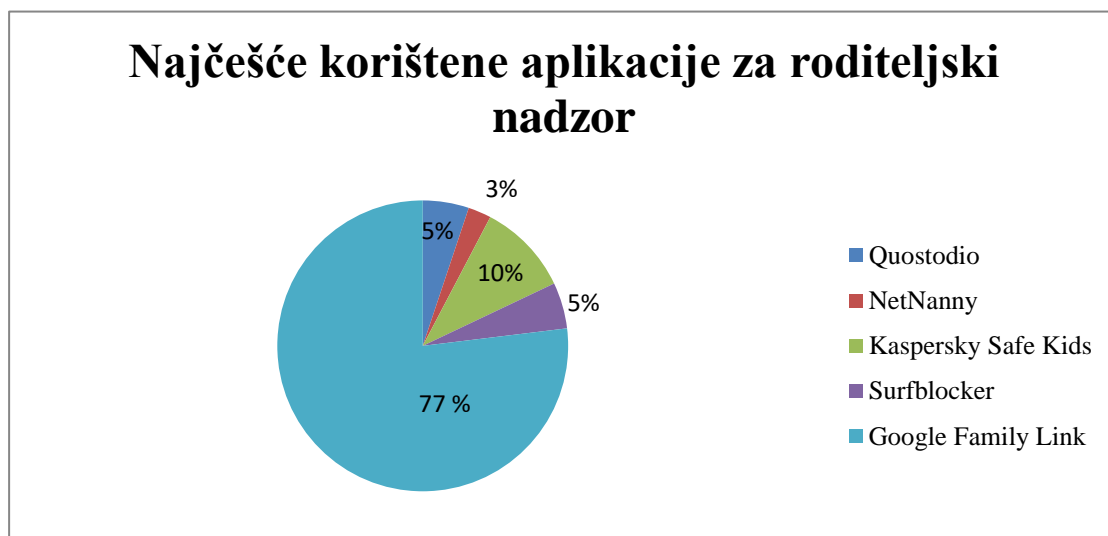
Tablica 2. Mišljenje roditelja o roditeljskom nadzoru i medijskoj pismenosti u obrazovnim ustanovama

Dobivenim rezultatima prikazanim u Tablici 2 utvrđeno je da većina roditelja redovito provjerava djetetove društvene mreže kako bi pratili aktivnosti i interakcije. Također, mnogi roditelji smatraju da se u školi ne posvećuje dovoljno pozornosti obrazovanju o društvenim mrežama i zabrinuti su za sadržaj s kojim se njihova djeca susreću *online*. Iako se djeca često susreću s korisnim sadržajem na društvenim mrežama, roditelji ističu da smatraju kako ta platforma ne nudi mnogo korisnih sadržaja za učenje. Stoga, mnogi roditelji osjećaju potrebu kontrolirati djetetove aktivnosti na društvenim mrežama kako bi osigurali siguran i pravilan razvoj svoje djece.

Aplikacijama za roditeljski nadzor koristi se 83 % roditelja, a najčešće korištena aplikacija za roditeljski nadzor je Google Family Link.

Grafikon 20. Postotak roditelja korisnika aplikacija za roditeljski nadzor

Grafikon 21. Najčešće korištene aplikacije za roditeljski nadzor

Dobivenim rezultatima vidljivo je kako aplikacije za roditeljski nadzor djece na društvenim mrežama postaju sve popularnije kao alat za osiguranje *online* sigurnosti i nadzora nad djetetovim aktivnostima. Kroz ove alate roditelji mogu osigurati da njihova djeca koriste internet na siguran i odgovoran način te da se zaštite od potencijalnih opasnosti, kao što su vršnjačko kiberzlostavljanje, neprimjeren sadržaj ili kontakt s nepoznatim osobama.

9. Rasprava

Percepcija utjecaja društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi predstavlja važnu temu koja izaziva različite stavove i mišljenja. S obzirom na sve veću prisutnost društvenih mreža u životima djece, važno je istražiti kako ova interaktivna platforma oblikuje njihovu percepciju svijeta i samih sebe.

Jedan je od ključnih aspekata socijalna interakcija. Društvene mreže pružaju djetetu priliku za povezivanje s vršnjacima iz cijelog svijeta, što može poboljšati socijalne vještine i osjećaj pripadnosti. Međutim, postoji zabrinutost da ovo virtualno okruženje može zamijeniti stvarne socijalne interakcije, što može negativno utjecati na razvoj emocionalne inteligencije.

Drugi je aspekt mentalno zdravlje. Istraživanja su pokazala da prekomjerna upotreba društvenih mreža može dovesti do povećane anksioznosti i depresije kod djece. Osim toga, prisutnost vršnjačkog kiberzlostavljanja na tim platformama može imati ozbiljne posljedice na dječje samopouzdanje i emocionalnu dobrobit.

Također, treba uzeti u obzir i utjecaj sadržaja. Djeca su izložena različitim vrstama sadržaja na društvenim mrežama, od edukativnih do neprikladnih. Ova izloženost može oblikovati djetetove stavove, vrijednosti i percepciju svijeta oko sebe.

Važno je naglasiti ulogu roditelja i odgojitelja u praćenju djetetove aktivnosti na društvenim mrežama. Postavljanje granica, educiranje o *online* sigurnosti i otvoreni razgovori o iskustvima na mrežama mogu pomoći u smanjenju negativnih utjecaja i poticanju odgovornog ponašanja.

Postotak adolescenata korisnika društvenih mreža kontinuirano raste kako sazrijevaju, što je rezultat sve veće integracije tehnologije u svakodnevni život. Tradicionalna komunikacija licem u lice postupno je zamijenjena virtualnom interakcijom putem platformi poput Facebooka, Instagrama i TikToka. Ova promjena dinamike komunikacije može imati dublje posljedice na razvoj socijalnih vještina i empatije među adolescentima.

Opovrgnuta je hipoteza da roditelji ne kontroliraju dječje korištenje društvenih mreža jer je gotovo 90% ispitanih roditelja izjavilo suprotno. Ovo ukazuje na sve veću svijest roditelja o važnosti praćenja *online* aktivnosti svoje djece radi zaštite od potencijalnih opasnosti poput *cyberbullinga* i neprikladnog sadržaja.

Obrazovni sustav trebao bi aktivnije sudjelovati u promicanju medijske pismenosti kako bi se osiguralo da djeca i mladi razumiju važnost kritičkog razmišljanja i analize sadržaja na Internetu. Ispitanici u anketi, kako roditelji tako i djeca, izrazili su podršku ovoj ideji, prepoznajući potrebu za edukacijom o sigurnom i odgovornom korištenju društvenih mreža i digitalnih alata. Integracija medijske pismenosti u obrazovni sustav ključna je za osnaživanje mladih ljudi da postanu informirani, odgovorni i sigurni korisnici *online* prostora.

Cilj istraživanja bio je istražiti percepciju utjecaja društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi. Rezultati su pokazali da većina roditelja prepoznaje pozitivan i negativan utjecaj društvenih mreža na svoju djecu. Pozitivni aspekti uključuju mogućnost povezivanja s prijateljima i obitelji, pristup informacijama i razvoj kreativnih vještina kroz stvaranje sadržaja.

Važno je naglasiti da su roditelji svjesni ovih utjecaja te provode određene oblike kontrole i nadzora nad dječjim korištenjem društvenih mreža. Integracija medijske pismenosti u obrazovni sustav postala je ključna kako bi se djeca osnažila da prepoznaju i odgovore na različite aspekte utjecaja društvenih mreža na njihov razvoj. Ovo istraživanje pruža vrijedan uvid u percepciju o utjecaju društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi i ukazuje na potrebu za daljnjim istraživanjem i educiranjem o ovoj temi.

Zaključno, percepcija utjecaja društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi kompleksna je tema koja zahtijeva holistički pristup. Važno je sagledati kako ove platforme utječu na različite aspekte djetetova života te poduzeti odgovarajuće korake kako bi se osiguralo zdravo korištenje društvenih mreža i potaknuo pozitivan razvoj djeteta.

10. Zaključak

Društvene mreže su postale neizostavan dio suvremenog društva, a njihov utjecaj na djecu osnovnoškolske dobi sve je značajniji. Ovaj rad istražuje percepciju tog utjecaja, kako pozitivnog tako i negativnog, s ciljem boljeg razumijevanja kako se nositi s izazovima koje društvene mreže donose u životima djece.

Analizom relevantne literature i istraživačkih studija, potvrđena je kompleksnost utjecaja društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi. S jedne strane, društvene mreže pružaju mogućnosti za stvaranje virtualnih zajednica, razmjenu informacija i ideja te razvoj digitalnih vještina koje su sve važnije u suvremenom svijetu. S druge strane, postoji niz potencijalnih negativnih utjecaja kao što su vršnjačko kiberzlostavljanje, negativan utjecaj na mentalno zdravlje, eksponiranje neprikladnih sadržaja te smanjenje kvalitete *offline* socijalnih interakcija.

Rezultati istraživanja pokazuju da većina djece osnovnoškolske dobi koristi društvene mreže, često pod nadzorom roditelja, ali i da su svjesni nekih rizika i izazova koje društvene mreže nose. Važno je naglasiti da se percepcija utjecaja društvenih mreža razlikuje među djecom, pri čemu neka djeca percipiraju veći broj pozitivnih aspekata, dok druga više naglašavaju negativne utjecaje.

Iznesene preporuke za roditelje, škole i društvo u cjelini uključuju potrebu za kontinuiranom edukacijom djece o sigurnom korištenju društvenih mreža, promicanjem digitalne pismenosti, poticanjem kritičkog razmišljanja te uspostavom jasnih pravila i ograničenja u korištenju društvenih mreža. Također, važno je osnažiti roditelje u njihovoj ulozi nadzora i podrške te surađivati s školama kako bi se integrirale edukativne aktivnosti o sigurnom korištenju društvenih mreža u kurikulum.

Nadalje, važno je istaknuti potrebu za kontinuiranim istraživanjem i praćenjem utjecaja društvenih mreža na djecu osnovnoškolske dobi s obzirom na brze promjene u tehnologiji i digitalnoj kulturi. Ovaj rad pruža temelje za daljnja istraživanja koja će doprinijeti boljem razumijevanju i upravljanju utjecajem društvenih mreža na djecu te stvaranju sigurnijeg i poticajnijeg *online* okruženja za razvoj djece.

11. Popis literature

1. Abi-Joude, E., Treurnicht Naylor, K., Pignatiello, A. (2020). Smartphones, social media use and youth mental health. *CMAJ*, 192 (6), 136-141. Dostupno na: <https://www.cmaj.ca/content/192/6/E136.short> (pristupljeno 15. 11. 2023.)
2. Alejandro Forner, M. G., Bruix, J. and Raoul, J. L. (2014). Treatment of Intermediate-Stage Hepatocellular Carcinoma. *Nature Reviews Clinical Oncology*, 11, 525-535.
3. Al-Sharef, M. S. (2022). The impact of bedtime technology use on sleep quality and excessive daytime sleepiness in adults. *Sleep Science*, 15 (Spec 2), 318–327.
4. Boravski, A. E., Levers-Landis, C., Lovegreen, D. (2003). Parental monitoring, negotiated unsupervised time, and parental trust: the role of perceived parenting practices in adolescent health risk behaviors. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/12890596/> (pristupljeno 15. 11. 2023.)
5. Chak, K., Leung, L. (2004). Shyness and Locus of Control as Predictors of Internet Addiction and Internet Use. *CyberPsychology & Behavior*, 7(5), 559–570.
6. Ciboci, L., Kanižaj, I., Labaš, D., Hrpka, H. (2020). *Priručnik za roditelje i skrbnike učenika osnovnih i srednjih škola – Razgovarajmo o životu s druge strane ekrana*. Zagreb: Agencija za elektroničke medije i UNICEF.
7. Coloroso, B. (2004). *Nasilnik, žrtva i promatrač*. Zagreb: Bios.
8. Diklić J., Nakić, M., Šošić, D. (2018). *Edukativna uloga društvenih mreža u medijskom odgoju djeteta*. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/326255> (pristupljeno 18. 11. 2023.)
9. Duggins, S. D., Kuperminc, G. P., Henrich, C. C., Smalls-Glover, C., Perilla, J. L. (2016). Aggression among adolescent victims of school bullying: Protective roles of family and school connectedness. *Psychology of Violence*, 6 (2), 205–212.
10. *EU Kids Online*. Pribavljeno 10. 6. 2021. na adresi <https://www.lse.ac.uk/media-andcommunications/assets/documents/research/eu-kids-online/reports/EU-Kids-Online-2020-10Feb2020.pdf> (pristupljeno 03. 12. 2023.)
11. Galant, M. (2020). Utjecaj društvenih mreža na psihičko zdravlje. *Psyche: časopis studenata psihologije*, sv. 3(1), 131-145

12. Gross, E. F., Juvonen, J., Gable, S. L. (2002). Internet use and well-being in adolescence. *Journal of Social Issues*, 58(1), 75–90. Dostupno na: <https://doi.org/10.1111/1540-4560.00249> (pristupljeno 03. 12. 2023.)
13. Hamm., P., Newton, A., Chisholm, A., Shulhan, J., Milne, A. (2015). *Prevalence and Effect of Cyberbullying on Children and Young People: A Scoping Review of Social Media Studies*. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/26098362/> (pristupljeno 19. 12. 2023.)
14. Huang, H. M. (2002). Toward Constructivism for Adult Learners in Online Learning Environments. *British Journal of Educational Technology*, 33, 27–37.
15. Keles, B., McCrae, N., Grealish, A. (2020). A systematic review: The influence of social media on depression, anxiety and psychological distress in adolescents. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 79–93. Dostupno na: <https://doi.org/10.1080/02673843.2019.1590851> (pristupljeno 07. 01. 2024.)
16. Krmek, M., Buljan Flander, G., Hrpka, H. (2007). Nasilje među vršnjacima Internetom. *Psihologija i nasilje u suvremenom društvu*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera, Filozofski fakultet. 125–132.
17. Krolo, K., Puzek. I. (2014). Upotreba internetskih društvenih mreža i participacijske dimenzije društvenoga kapitala mladih na primjeru Facebooka. *Društvena istraživanja*, 23 (3), 383–405.
18. Kwame Ocansey, S., Ametepe, W., Fynn Oduro, C. (2016). The impact of social media on the youth: the ghanaian perspective. *International journal of engineering technology and sciences*, 6 (1), 87–97.
19. Labaš, D. (2011). Masovni mediji i semiotika popularne kulture. *Kroatologija*, Vol. 2, No. 1, 95–121.
20. Lenhart, A., Purcell, K., Smith, A., Zickuhr, K. (2010). *Social Media and Young Adults*. Pew Internet & American Life Research Center. Dostupno na: <https://www.socialcapitalgateway.org/content/paper/lenhart-purcell-k-smith-zickuhr-k-2010-social-media-and-young-adults-pew-internet-amer> (pristupljeno 09. 01. 2024.)

21. Liao, A. K., Khoo, A., Ang P. H. (2008). Parental Awareness and Monitoring of Adolescent Internet Use. *Current psychology*, 27 (4), 217–233.
22. Livingstone, S., Haddon, L., Görzig, A., Ólafsson, K. (2011). *Risks and safety on the internet: the perspective of European children: full findings and policy implications from the EU Kids Online survey of 9-16 year olds and their parents in 25 countries*. Dostupno na: <https://eprints.lse.ac.uk/33731/> (pristupljeno 27. 01. 2024.)
23. Malović, S. (2014). *Masovno komuniciranje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga. Koprivnica: Sveučilište Sjever.
24. Matijević, M. (1999). *Didaktika i obrazovna tehnologija*. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor. 487–510.
25. Nikodem, K., Mirošević Kudek, J., Nikodem Bunjevac, S. (2014). Internet i svakodnevne obaveze djece, analiza povezanosti korištenja interneta i svakodnevnih obaveza zagrebačkih osnovnoškolaca. *Socijalna ekologija: Zeitschrift für Umweltgedanken und soziologische Forschung*, Vol. 23, No. 3, 211–236.
26. Olweus, D. (1998). *Nasilje među djecom u školi*. Zagreb: Školska knjiga.
27. Poliklinika za zaštitu djece i mladih grada Zagreba (2019). *Rezultati nacionalnog istraživačkog projekta „Društvena online iskustva i mentalno zdravlje mladih“*. Dostupno na: <https://www.poliklinika-djeca.hr/istrazivanja/rezultati-nacionalnog-istrazivackog-projekta-drustvena-online-iskustva-i-mentalno-zdravlje-mladih> (pristupljeno 23. 01. 2024.)
28. Pranjić, M. (2014). Sustav odgoja i obrazovanja u Ateni. *Anali za povijest odgoja*, Vol. 14 (38), No. 14. 7–31.
29. Puharić, Z., Stašević, I., Ropac, D., Petričević, N., Jurišić, I. (2014). Istraživanje čimbenika nastanka ovisnosti o internetu. *Acta Med Croatia*, 68, 361–373.
30. Puzić, S., Baranović, B., Doolan, K. (2011). Školska klima i sukobi u školi. *Sociologija i prostor*, 49 (3), 335–358.
31. Raihan, A., Shamim, R. (2013). Web based Collaborative network and facebook in TVET to Enhance Teaching Learning: An Edusocial Perspective. *International Journal of Engineering Sciences and Research Technology*, 2 (11), 3353–3361.

32. Ružić, N. (2011). Zaštita djece na internetu. *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, Vol. IX, No. 1, 155–170.
33. Schurgin O'Keeffe, G., Clarke-Pearson, K., Council On Communications And Media. (2011). The Impact of Social Media on Children, Adolescents, and Families. *Pediatrics*, 127 (4), 800–804.
34. Shabir, G., Hameed, Y., Safdar, G., Gilani, S. (2014). The Impact of Social Media on Youth: A Case Study of Bahawalpur City. *Asian Journal of Social Sciences & Humanities*, 3 (4), 132–151.
35. Smahel, D., Machackova, H., Mascheroni, G., Dedkova, L., Staksrud, E., Ólafsson, K., (2020). *EU Kids Online 2020: Survey results from 19 countries*. Dostupno na: https://www.academia.edu/41945004/EU_Kids_Online_2020_Survey_results_from_19_countries (pristupljeno 19. 01. 2024.)
36. Shetgiri, R., Lin, H., Flores, G. (2013). Trends in risk and protective factors for child bullying perpetration in the United States. *Child Psychiatry & Human Development*, 44 (1), 89–104.
37. Smith, L. J., Gradisar, M., King, D. (2015). *Parental influences on adolescent video game play: a study of accessibility, rules, limit setting, monitoring, and cybersafety*. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25965861/> (pristupljeno 19. 01. 2024.)
38. Stattin, H., Kerr, M. (2000). Parental monitoring: a reinterpretation. *Child Development*, 71 (4), 1072–1085.
39. Šmakić, K. (2016). Društvene mreže i mladi: utjecaj opcije „like“ na kreativno ponašanje mladih. *In medias res: časopis filozofije medija*, Vol. 5, No. 9, 1333–1338.
40. Vuletić, S., Jeličić, A., Karačić, S. (2004). Bioetičke konotacije interneta. *Diacovensia: teološki prilozi*, Vol. 22, No. 4, 525–558.
41. Wang, R., Bianchi, S. M., Raley, S. B. (2005). Teenagers' Internet Use and Family Rules: A Research Note. *Journal of Marriage and Family*, 65 (5), 1249–1258.
42. Wenglinsky, H. (2002). How Schools Matter: The Link between Teacher Classroom Practices and Student Academic Performance. *Education Policy Analysis Archives*, 10, 1–30.

43. Woods, C. H., Scott, H. (2016). *Sleepyteens: Social media use in adolescence is associated with poor sleep quality, anxiety, depression and low self-esteem*. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1016/j.adolescence.2016.05.008> (pristupljeno 24. 01. 2024.)

44. Ybarra, M., Mitchell, K. (2014). „*Sexting*“ and its relation to sexual activity and sexual risk behavior in a national survey of adolescents. Dostupno na: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25266148/> (pristupljeno 13. 12. 2023.)

12.Prilozi

Anketa 1. Ispitanici – djeca osnovnoškolske dobi

1. Spol:

M

Ž

2. Razred:

Peti

Šesti

Sedmi

Osmi

3. Mjesto stanovanja:

4. Obrazovanje oca:

Bez obrazovanja

Osnovna škola

Srednja škola

Visoka naobrazba

5. Obrazovanje majke

Bez obrazovanja

Osnovna škola

Srednja škola

Visoka naobrazba

6. Zaposlenost roditelja

Zaposleni

Nezaposleni

Zaposlen jedan od roditelja

7. Školski uspjeh

- Odličan
- Vrlo dobar
- Dobar
- Dovoljan
- Nedovoljan

8. Imate li profile na društvenim mrežama?

- DA
- NE

9. Koje društvene mreže koristite?

- Facebook
- Twitter
- Instagram
- TikTok
- Snapchat
- Pinterest
- Tumblr
- Ostalo

10. Koje su dvije društvene mreže koje najčešće koristite?

- Facebook
- Twitter
- Instagram
- TikTok
- Snapchat
- Pinterest
- Tumblr
- Ostalo

11. Koliko sati dnevno provedete na društvenim mrežama?

- 1 – 3
- 3 – 6
- 6 i više

12. Koliko puta dnevno provjeravate svoje profile?

- Manje od 5 puta
- 5 – 10
- 10 – 15
- 15 – 20
- Više od 20 puta

13. Na društvenim mrežama najčešće komunicirate s:

- Roditeljima
- Prijateljima koje redovito viđam
- Prijateljima koje rijetko viđam
- Rodbinom
- Dečko/djevojka
- Nepoznate osobe

14. Koriste li vaši roditelji neku od društvenih mreža?

- DA
- NE
- NE ZNAM

15. Roditelji znaju što objavljujem na društvenim mrežama

U potpunosti se
slažem

1

2

3

4

U potpunosti se ne
slažem

16. Roditelji kontroliraju moje korištenje društvenih mreža

U potpunosti se odnosi na mene	1	2	3	4	U potpunosti se ne odnosi na mene
--------------------------------	---	---	---	---	-----------------------------------

17. Smatram kako roditelji ne bi trebali provjeravati moje aktivnosti na društvenim mrežama

U potpunosti se slažem	1	2	3	4	U potpunosti se ne slažem
------------------------	---	---	---	---	---------------------------

18. Jeste li ikad bili žrtva nasilja na društvenim mrežama?

DA

NE

19. S roditeljima razgovaram o opasnostima na društvenim mrežama

U potpunosti se slažem	1	2	3	4	5	U potpunosti se ne slažem
------------------------	---	---	---	---	---	---------------------------

20. Smatram kako sam dobro upoznat/a s opasnostima na društvenim mrežama

DA

NE

NE ZNAM

21. U školi bi se više trebalo govoriti o opasnostima na društvenim mrežama i njihovu utjecaju na mlade

U potpunosti se slažem	1	2	3	4	5	U potpunosti se ne slažem
------------------------	---	---	---	---	---	---------------------------

22. Društvene mreže pozitivno utječu na mlade

U potpunosti se slažem	1	2	3	4	5	U potpunosti se ne slažem
------------------------	---	---	---	---	---	---------------------------

Anketa 2. Ispitanici – roditelji

1. Spol:

M

Ž

2. Dob:

20 – 30

30 – 40

40 – 50

50+

3. Stupanj obrazovanja

Bez obrazovanja

Osnovnoškolsko obrazovanje

Srednjoškolsko obrazovanje

Visoka naobrazba

4. Koristite li društvene mreže?

DA

NE

5. Koje društvene mreže koristite?

Facebook

Twitter

Instagram

TikTok

Snapchat

Tumblr

Ostalo

6. Koristi li Vaše dijete društvene mreže?

- DA
- NE
- NE ZNAM

7. Jeste li upoznati s društvenom mrežom koju koristi Vaše dijete?

- Upoznat/a sam
- Nisam upoznat/a

8. Jeste li upoznati sa sadržajem koje Vaše dijete prati i objavljuje na društvenim mrežama?

- Upoznat/a sam
- Nisam upoznat/a

9. Provjeravam djetetove društvene mreže i razgovaram s djetetom o opasnostima na društvenim mrežama

U potpunosti se odnosi na mene

1

2

3

4

U potpunosti se ne odnosi na mene

10. Smatram kako se u školi dovoljno uči i razgovara o društvenim mrežama pa ja to ne moram činiti

U potpunosti se slažem

1

2

3

4

U potpunosti se ne slažem

11. Upoznat/a sam s pojmom *cyberbulling* – vršnjačko kiberzlostavljanje

- DA
- NE

12. Djetetu usmjeravam pozornost na opasnosti na društvenim mrežama i upoznajem ga s korisnim sadržajem koji društvene mreže nude

U potpunosti se odnosi na mene

1

2

3

4

U potpunosti se ne odnosi na mene

13. Smatram kako su društvene mreže mjesto gdje djeca mogu mnogo toga naučiti

U potpunosti se
slažem

1

2

3

4

U potpunosti se ne
slažem

14. Koristim aplikacije kojima kontroliram i pratim sadržaje koji su mojem djetetu dostupni na društvenim mrežama

U potpunosti se odnosi
na mene

1

2

3

4

U potpunosti se ne odnosi
na mene

15. Jeste li čuli za aplikacije za roditeljski nadzor?

DA

NE

16. Koje aplikacije koristite za roditeljski nadzor?

Quostodio

NetNanny

Bark

Kaspersky Safe Kids

Mobicip

SentryPC

Surfblocker

WebWatcher

Eset

Google Family Link

Ostalo